

18+

А. Б. Байзаков  
Ж. Х. Рахымбай

# МҰСЫЛМАННЫҢ АДАМГЕРШІЛІК ҚАСИЕТТЕРІ

А. Б. Байзаков

**Мұсылманның  
адамгершілік қасиеттері**

«Издательские решения»

**Байзаков А. Б.**

Мұсылманның адамгершілік қасиеттері / А. Б. Байзаков —  
«Издательские решения»,

ISBN 978-5-00-650094-5

Оқырмандар ұзақ күтумен асыға күткен бұл еңбек — Құран Кәрім мен Пайғамбарымыз Мұхаммедтің, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, сүннетінің асыл нұсқауларына негізделген, адамзаттың рухани өрлеуі мен тәрбие ісіне арналып жазылған қымбат қазына.

ISBN 978-5-00-650094-5

© Байзаков А. Б.  
© Издательские решения

## Содержание

|                                                                              |    |
|------------------------------------------------------------------------------|----|
| КІРІСПЕ                                                                      | 7  |
| Үй                                                                           | 8  |
| Үй тағамы                                                                    | 9  |
| Ислам діні бойынша тамақ ішу әдебі                                           | 10 |
| Дұрыс тамақтану туралы медициналық кеңестер                                  | 11 |
| Некеге тұрудың негізгі кезеңдері                                             | 12 |
| Исламдағы махаббат ұғымы                                                     | 13 |
| Құда түсу                                                                    | 14 |
| Той                                                                          | 15 |
| Неке кезінде сыйлық туралы айту                                              | 16 |
| Тойға қонақтарды шақыру                                                      | 17 |
| Жігіт неке қию кезінде оқыған дұғасы                                         | 18 |
| Сәби                                                                         | 19 |
| Баланың туылуы                                                               | 19 |
| Баланың есімі                                                                | 20 |
| Ақиқа құрбаны                                                                | 21 |
| Баланың басын қырқызу рәсімі                                                 | 22 |
| Сүндеттеу рәсімі                                                             | 23 |
| Мұсылман мерекелері                                                          | 24 |
| Отбасылық өмір                                                               | 25 |
| Жүректі жаулайтын жар                                                        | 26 |
| Шын мұсылман — адал және мейірімді күйеу                                     | 27 |
| Мұсылман — отбасының қамқоршысы                                              | 30 |
| Әйелдердің қасиеттері мен қызметтері                                         | 32 |
| Күйеуіне қамқорлық жасамау                                                   | 35 |
| Шетелдегі өмір                                                               | 37 |
| Жұбайының үйден жұмыс істеуі                                                 | 38 |
| Жұбайының мансаптық жолында қолдау көрсету                                   | 39 |
| Күйеуінің немесе анасының рұқсаты                                            | 40 |
| Жарының туған-туыстары                                                       | 41 |
| Жарының анасы                                                                | 43 |
| Иманды әйелдің сипаттамасы                                                   | 46 |
| Жұбайлар арасындағы қарым-қатынастағы келіспеушіліктерден сақтанудың жолдары | 47 |
| Асма бинт Харидждің қызына нұсқауы                                           | 48 |
| Кейбір кеңестер жұбайларға                                                   | 49 |
| Жұбайыңа арналған жылы сөздер                                                | 50 |
| Исламдық оазис күнделікті өмірде                                             | 51 |
| Ата-ана болу дегеніміз                                                       | 52 |
| Пайғамбардың балаларға деген сүйіспеншілігі                                  | 53 |
| Баларды тәрбиелеу бойынша әдеби ұсыныстар                                    | 57 |
| Балаға деген махаббаттың шынайы көрінісі                                     | 58 |
| Позитивті сөз арқылы қарым-қатынас                                           | 59 |
| Мұсылмандардың міндеттері                                                    | 60 |
| Шындық                                                                       | 61 |
| Мейірімділік — табысқа жетудің негізгі кепілі                                | 62 |

|                                   |    |
|-----------------------------------|----|
| Исламдағы сөздің қадірін білу     | 64 |
| Жалған сөз — жанның дерті         | 66 |
| Адамдар туралы жаман пікірлер     | 67 |
| Сыр сақтау                        | 68 |
| Көркем мінез                      | 69 |
| Тазалыққа ұқыптылық               | 70 |
| Мұсылманның сыртқы келбеті        | 71 |
| Шашты қара түске бояу             | 72 |
| Көздерге күтім жасау              | 73 |
| Ауыз қуысын күту                  | 74 |
| Хош иіс                           | 75 |
| Теріңіз — сіздің айнаңыз          | 76 |
| Қолға күтім                       | 77 |
| Педикюр                           | 78 |
| Исламдағы киім                    | 79 |
| Конец ознакомительного фрагмента. | 80 |

# Мұсылманның адамгершілік қасиеттері

**А. Б. Байзаков**  
**Ж. Х. Рахымбай**

© А. Б. Байзаков, 2026

© Ж. Х. Рахымбай, 2026

ISBN 978-5-0065-0094-5

Создано в интеллектуальной издательской системе Ridero

Ғылыми редактор, дінтану ғылымдарының (PhD) докторы, Нұр-Мұбарак Египет ислам мәдениеті университетінің оқытушысы Б. М. Манабаев.

Рецензент, дінтану магистрі, М. Таттибаев.

Қазақстан Республикасы Қоғамдық келісім комитеті бұл еңбекті исламтанушыларға, имамдарға, сондай-ақ ислам ахлақы мәселелеріне терең қызығушылық танытқан барлық жан-дарға арнайды.

Рецензияның тіркеу нөмірі: №16-05-12/396, 13.03.2019 ж.

## КІРІСПЕ

Иә, Аллаһым, мейірімді әрі кешірімді Раббым! Сен — барлық мұсылмандардың үмітісің. Өз Қасиетті Кітабында былай деп баяндадың: **«Ей, иман келтіргендер! Егер сендер Аллаға көмектессеңдер, Ол да сендерге көмектесіп, аяқтарыңды нықтайды»**. (Сүре Мұхаммед, аят 7). Асыл Пайғамбарымыз Мұхаммед, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, арқылы бізге жеткен Ислам діні — адамзаттың бақытына жол ашқан, жүректерді нұрландырған асыл бағыт. Оның үмбеті болу — өмірдегі ең жоғары мәртебе, ең үлкен жетістік.

Иә, Аллаһым, Раббым! Соңғы Пайғамбарға, оның отбасы мүшелеріне, сахабаларына, барша пайғамбарларға, оларға ерген мумин мұсылмандарға өзіңнің шексіз мейірімінді жаудыра гөр. Жүрегімізді иман нұрымен нұрландыр, бізді тура жолдан адастырмай, иманымызды күшейт.

Алла Тағала бізге әрқашан хақ жолында жүруге және екі дүниенің бақытын нәсіп еткей.

Құрметті оқырмандар, бұл кітап сіздерге Исламның рухани құндылықтарына жол ашып, иман, ізгілік, әділеттілік сияқты терең мәндерге үңілулеріңізге мүмкіндік береді. Бұл еңбек — адам жанының байлығын арттыратын, өзін-өзі тану мен қоғамның үйлесімді дамуына үлес қосатын құнды нұсқаулық. Ислам дінінің адам өміріндегі орны мен рөлін түсіну арқылы сіз өмір жолында үнемі серік болатын рухани бағдар табасыз.

Құрметпен, кітап құрастырушылар: А.Б.Байзаков, Ж. Х. Рахымбай.

## Үй

Ислам діні адам мен қоршаған ортаның тазалығына ерекше назар аударады. Пайғамбарымыз Мұхаммедтің, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, хадисінде: *«Алла Тағала әсемдікті жақсы көреді, сондықтан біз де осыған ұмтылуымыз керек. Ол жомарттықты жақсы көреді, біз де жомарт болуымыз керек. Ол тазалықты жақсы көреді, сондықтан үйіміз бен маңайымызды таза ұстауымыз керек»*, — деп, адамды асыл қасиеттерге жетелеген (Тирмизи, Әдеп 4). Мұсылман үшін атаулы ұғым — иманның бір бөлігі, рухани тазалықтың маңызды көрсеткіші.

Имам Муслим жеткізген хадисте: «Тазалық — иманның жартысы» делінген. Әрбір мұсылман оған ерекше мән беріп, оны өзінің күнделікті өмірінің ажырамас бөлігі ретінде қабылдайды. Сүйікті Пайғамбарымыз Мұхаммед, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, былай деген: *«Киімдеріңізді және аяқ жапқыштарыңызды тазалаңыздар, ұқыпты әрі таза болыңыздар, осылайша сіздерді адамдар арасында оңай ажыратуға болады»* (Имам Абу Давуд).

Үйді таза ұстау — әйелдердің басты міндеті. Ол отбасының ошағының сақшысы, сол үйдің жылуы мен жарығын сақтаушы. Оның қамқорлығы мен махаббатының арқасында үй — Алланың қалауымен тыныштық пен береке орнайтын мекенге айналады. Бақытты күйеу — бұл тағдыр сыйының қадірін білетін, әйелінің күш-қуатын бағалай білетін адам.

Біздің киімдеріміз, төсек-орнымыз, жамылғыларымыз және басқа да заттарымыз әрдайым таза болуы керек. Әр заттың өз орны болса, үйімізде тәртіп орнап, өміріміздің жеңіл әрі ыңғайлы болуына септігін тигізеді. Арнайы жамылғылар, қораптар мен сақтау құралдары, маникюр және педикюр құралдары, аспаптар сияқты әрбір затқа арналған орын болуы керек. Егер әр зат өз орнына қойылса, ол әрқашан қол астында болады, бұл өз кезегінде уақытты үнемдеп, заттардың жақсы жағдайда сақталуына мүмкіндік береді. Ұқыпты адам ешқашан қолындағы затты жай тастамайды: ол оны өз орнына қояды, себебі тазалық — бұл тек сыртқы көрініс емес, адам бойындағы тәртіп пен мәнділіктің көрінісі.

## **Үй тағамы**

Тамақ — тіршіліктің негізі, адамзаттың өмір сүруінің басты тірегі. Ол тек дененің қажетті құрылыс материалдарымен қамтамасыз етіп қана қоймай, оның өсіп-өркендеуіне, дамуында серпін беретін қуат көзіне айналады. Оның адам ағзасына әсері шексіз; ол бізге күш-қуат беріп, күнделікті тіршілігімізді жеңілдетіп, әл-ауқатымызды арттырады. Әрбір жұтқан астың артында терең мағына мен ақыл жатыр, себебі сол арқылы адам рухани да байиды, өзінің ішкі әлеміне үңіліп, жаңа мүмкіндіктерге жол ашады.

## Ислам діні бойынша тамақ ішу әдебі

**«Әй, пайғамбарлар! Алла тағала рұқсат еткен нәрселерден жеп, ізгі амалдар жасаңыздар. Шын мәнінде, Мен сіздердің әрбір істеріңізді білемін»,** — деп Құран Кәрімде адамзатқа айқын әрі мәңгілік жол көрсетілген. Алла Тағала бізді тек халал нәрселермен тамақтануға шақыра отырып, әр ісімізде адалдық пен тазалықты талап етеді.

**«Әй, адамдар! Аллаһ — шексіз мейірімді, тек игі істерді қабылдайды»,** — Құран Кәрім. Тамақтанар алдында «Бисмиллаһ» деп бастау — бұл иманның ең таза белгісі. Алладан береке тілеу, ізгі амалдарға бастайды. Пайғамбарымыз Мұхаммед, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, бірде, аз ғана азықпен отырған сахабаны көріп, оны өз үйіне шақырады. Сол кезде, бір ғажап жағдай орын алады — азықтың аздығына қарамастан, барлық адамдар тоқ болады, өйткені Алланың күдіреті осы молшылықты жасайды.

Тамақ ішкенде Алланың атын ұмытпау да маңызды. Пайғамбарымыз айтқандай: «Тамақ ішерде әрқайсыңдар Алланың атын айтсын. Егер ұмытып кетсеңдер, онда басы мен аяғында Алланың атымен деп айтыңдар». Осылайша, күнделікті тіршілікте Алланың есімімен бірге болу — иманның айқын көрінісі.

Ал исламдағы маңызды қағидалардың бірі — тамақты оң қолмен алу. Бұл әдептілік, тазалық және құрметтің көрінісі болып табылады. Пайғамбарымыз Мұхаммед, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, өз хадисінде: *«Кімде-кім тамақ жесе, оны оң қолымен жесін. Су ішсе, оң қолымен ішсін. Өйткені шайтан сол қолымен жейді, сол қолымен ішеді»,* — деп айтқан. Осылайша, оң қолмен тамақ ішу — тек дене тазалығын сақтау ғана емес, сонымен қатар Алланың әміріне бағыну мен жақсы әдептілікке ұмтылу болып табылады.

Пайғамбарымыздың айтқанындай, сол қолды тек әжетханаға кіргенде және басқа да ерекше жағдайларда қолдану керек. Бұл кішкене, бірақ маңызды іс — адамды тазалыққа, ұқыптылыққа тәрбиелейді.

Тамақтануда да әдеп сақтаған жөн. Алыс орналасқан тамаққа қол созу — тәртіпсіздік, себебі Пайғамбарымыз: «Өзіңе жақын тұрғанды ал» — деп өсиет қалдырған. Тамақтың қандай болуына наразылық білдірмей, тағамға құрмет көрсетуіміз керек. Елішіміз ешқашан тамақты сынамаған, тек оны жегенде ұнаса, жейтін, ал ұнамаса, қалдыратын.

Алтын мен күміс ыдыстан ішуді тыйым салғаны да үлкен мәнге ие. «Алтын немесе күміс ыдыстан ішкен адамның ішінде тозақ оты жанады», — деп айтқан Пайғамбарымыз. Бұл — дүниелік нәрселерге құмарлықтың, сән-салтанаттың артынан жүрудің салдары екендігіне ескерту.

Сондай-ақ, тамақтану барысында өзгелермен бөлісу — ізгілік, қонақжайлық пен Аллаға деген ықылас. Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, айтты: *«Тамақ ішу үшін жиналып, Алланың атын атаңдар, сонда тамақтарың берекелі болады»,* — деген болатын. Бұл бізді бірлікте болуға, ізгілік пен жомарттыққа баулиды.

Сондай-ақ, ас-суды мөлшермен пайдалану — исламның басты қағидаларының бірі. Тым көп тамақ ішудің денсаулыққа зиян екендігі де, бұл амалдың рухани құндылығының тереңдігін білдіреді. Сүйекті Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын: «Адам баласына өзінің күшін сақтау үшін аз ғана тамақ жеткілікті», — деп айтқан, осылайша бізді денсаулықты сақтауға шақырады.

Соңында, тамақтан кейін Аллаға шүкір ету — әрбір мұсылманның борышы. Пайғамбарымыз Мұхаммед, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, бұл әрекетті бізге Алланың берекесі мен нығметтеріне шүкірлік білдірудің бір түрі ретінде көрсеткен. Бұл рухани байлықтың ең жоғары белгісі — бізге берілген барлық нығметтерді бағалап, олардың әрқайсысы үшін шексіз ризашылық таныту, Алланың мейірімін сезініп, Оның күдіретіне бас ию.

## **Дұрыс тамақтану туралы медициналық кеңестер**

1. Жаңа өнімдерді пайдалану денсаулық үшін пайдалы.
2. Өте ыстық немесе суық тамақты жеменіз.
3. Тамақ ішер алдында және кейін қолды жуыңыз.
4. Артық тамақ ішпеңіз.
5. Тамақты мұқият (отыз ретке дейін) шайнаңыз, асықпаңыз.
6. Тамақ ішіп жатқанда көп су ішпеңіз
7. Шаршағанда тәтті жесеңіз, күш-қуатыңыз тез қалпына келеді.
8. Сынған немесе жарылған ыдыстан тамақ пен су ішпеңіз.

## **Некеге тұрудың негізгі кезеңдері**

Отбасылық өмірдегі маңызды сәттер — ол неке қию.

## **Исламдағы махаббат ұғымы**

Пайғамбарымыз Мұхаммед, оған Алланың игілігі мен салауаты болсын, иманның шыңы — Алланы барлық жаратылыстан артық сүйе екенін баса айтқан. Шын мүмін Алла үшін сүйеді және жек көреді. Ал отбасы — махаббаттың алғашқы ұясы, бақыттың мекені. Бұл дүниеде адамның ең қымбат сыйлығы, ал оның бақыты ақыретте де сақталады деп бекер айтылмаған. Қоғамдық татулықтың негізі, шын мәнінде, осы шағын ұядан басталады. Махаббаттың әрі ізгіліктің ең алғашқы ұшқыны отбасында тұрады, бұл — иманның негізі. Және бұл негіз — әлемдегі ең асыл құндылықтардың бірі.

## Құда түсу

Құда түсу — қазақ халқының ғасырлар бойы сақтап келе жатқан некеге дейінгі маңызды дәстүрі. Жігіт қызға үйлену ұсынысын жасап, екі жақтың туыстары бір-бірімен келісімге келеді. Мұхаммед пайғамбар, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, бір хадисінде: *«Егер сендердің біреуің қызға құда түссе, оған үйленуге шешім қабылдауға себеп болатын жағдайларды мұқият қарастырсын»*, — деген. Бұл сөздер жастардың өз таңдауларында абай болып, шешімдерін салмақты түрде қабылдауының қажеттігін көрсетеді.

Некеге тұрар алдында, жастар бір-бірін жақсы білуі маңызды. Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, айтқандай, алғашқы әсер әрқашан дұрыс болмауы мүмкін. Исламда қалыңдықтың бетіне, қолына және аяғына қарауға рұқсат етіледі, себебі бұл дене мүшелері адамның ішкі әлемін айқындайтын айна іспетті. Бұл мүмкіндік жастардың болашаққа деген сенімін арттырып, дұрыс шешім қабылдауға көмек береді.

Қызбен үйленбей тұрып жалғыз қалу, оның алдынан барып сөйлесу дұрыс емес. Мұндай қарым-қатынастар тек неке қиылғаннан кейін ғана болады. Егер ер адам әйелмен танысып, үйленуге шешім қабылдаса, оның ұнатпаған тұстары туралы ашық айтпай, ол қыз бен оның отбасына да зиян келтірмеуі тиіс. Өйткені, ол ұнатпаған нәрсе басқа бір ер адамға ұнайтын болуы мүмкін.

Құда түсу міндетті емес, бірақ ол некеге дейінгі маңызды шарт болып табылады. Ер адам үйленуге ұсыныс жасаған соң, егер ол болашақ қалыңдығынан бас тартса немесе әйел жігіттің ұнамағанын сезсе, олар некеге тұрудан бас тартуға құқылы. Осылайша, бұл дәстүр әркімнің өз таңдауы мен жүрегінің тазалығын сақтауға негізделген.

Құда түсу рәсімінен кейін той күні белгіленеді. Жастардың сезімін ескеріп, оны тез арада жасайды.

## Той

Той құда түсу рәсімінен кейін өтеді, оның басты шарттары — қыз бен жігіттің ата-аналары мен жақын туыстарының келісімі. Бұл келіспеушіліктер мен талас-тартыстардың алдын алып, болашақ некенің берік іргетасын қалауға қызмет етеді. Неке, имам айтқандай, адамдардың өміріне шынайы бақыт әкелетін бірден-бір жол, бұл — Алланың әмірі. «Ән-Нахл» сүресінің 72-аятында да осы тақырып қозғалады: **«Алла сендер үшін өздеріңнен жұбайлар жаратты. Жұбайларыңнан сендерге балалар, немерелер пайда қылды. Сондай-ақ сендерді тап-таза нәрселермен ризықтандырды. Сонда да олар, бос нәрселерге сеніп, Алланың нығметіне шүкірсіздік ете ме?»**.

Үйленбекші болған жігіттің өз таңдауын жасау алдында біраз маңызды ескертпелерді назарда ұстауы тиіс. Біріншіден, қызға назар аударып, оның сыртқы түрін тексеріп, дүниетанымдық ұстанымдары мен құндылықтарына сай келетінін анықтау қажет. Сонымен қатар, Ислам заңнамасындағы кедергілерден, мысалы, қан немесе сүт арқылы туыстық қатынастардан зардап шекпейтінін тексеру де маңызды. Егер қыздың сыртқы көрінісі жақсы әсер қалдырса, әрі оның дүниетанымы мен ұстанымдарына сай болса, жігіт оған үйлену ниетін білдіруге болады. Бірақ бұл шешімді қабылдар алдында қыздың ата-аналарымен сөйлесіп, олардың келісімін алу қажет.

Болашақ жұбайды таңдағанда тек сыртқы көрінісіне немесе материалдық жағдайына назар аудармай, ең бастысы — оның рухани тазалығы мен діндарлығына мән беру керек. Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен салауаты болсын, былай деген: *«Тақуа әрі әдепті адамдармен үйленіңдер. Егер олардың арасында кедей болса, Алла Тағала Өз мейірімімен оларды байытады»*. Мұны терең түсінген адам, тек көрініс пен байлыққа емес, адамгершілік қасиеттер мен діндарлыққа назар аударады.

Құда түсу мен некеге тұрудағы басты мақсат — отбасына тыныштық, бақыт сыйлау және ұрпақ тәрбиесінде имандылық пен адамгершілікті ұстану. Пайғамбарымызға: «Қандай әйел ең жақсы (неке үшін ең қолайлы)?» — деген сұрақ қойылғанда, ол былай деп жауап берген: *«Ол — күйеуінің жүзін жарқырататын, оның сөзіне құлақ асатын және күйеуі ұнатпайтын нәрседен аулақ болатын әйел»*. Бұл сөздер отбасындағы ең басты құндылық — өзара сыйластық пен сенім екенін көрсетеді.

Неке қию рәсімінде жас жұбайлар үшін арнайы дұға оқылады. Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, жұбайларды құттықтай отырып: *«Бааракаллааху ляк, уа бааракаллааху алайк, уа джама'а бейнакүма фи хайр»* (Аудармасы: «Алла сендерге әр істерінде береке берсін және сендерді игілікте біріктірсін») — деп, бақытты әрі берекелі өмір тіледі.

Бұл рәсімдердің бәрі, сондай-ақ, Исламдағы мұндай маңызды іс-шаралардың мәні — отбасының бақытын, берекесін арттыруда, отбасындағы ынтымақ пен түсіністікке негізделген қатынастарды қалыптастыруда жатыр. Тек қана осы жолмен ғана өмір сүру арқылы адам Аллаға жақындайды, отбасылық өмірде береке табады.

## **Неке кезінде сыйлық туралы айту**

Неке қию рәсімі Ислам дінінде жоғары мәртебеге ие, ол ерлі-зайыптылардың өмірін біріктіріп, оларды заңды түрде бір отбасына айналдырады. Бұл рәсімнің маңызды құрамдас бөлігі — қалыңмал (махр). Қалыңмалдың мөлшері мен сипаты алдын ала келісіліп, екі жақтың арасындағы келісіммен бекітіледі. Бұл сыйлықтың мәні — күйеудің әйеліне деген құрметі мен міндеттерінің бір бөлігі ретінде көрсетілетін дәйектілік. Махрдің нақты мөлшері мен түрі неке куәлігінде көрсетілуі тиіс, және бұл рәсімді имам, қазы немесе мүфтий растайды.

Қалыңмалдың беріліп, рәсімнің толық жүргізілуі өте маңызды. Махрдің бірден, кешіктірмей берілуі абзал, себебі бұл — жігіттің әйеліне деген жауапкершілігі мен сыйластығының белгісі. Ол тек сыйлық емес, әрі отбасылық өмірде әйелдің құқықтарының сақталуына бағытталған алғашқы қадам болып табылады. Неке қию рәсімінде куәгерлердің болуы міндетті шарттардың бірі. Куәгерлер рәсімнің заңдылығын қамтамасыз етіп, жұбайлардың болашақ өмірін адалдықпен бастауына жағдай жасайды.

Сондай-ақ, қалыңдықтың қамқоршысы да болуы тиіс, ол тек мұсылман ер адам болуы шарт. Әдетте, бұл жауапкершілікті қалыңдықтың әкесі атқарады. Егер ол жоқ болса, оның ұлы немесе басқа жақын туыстары — ағасы, әкесінің бауыры, тіпті басқа жақын туыстары да қамқоршы бола алады. Ал егер мұндай туыстары болмаса, қалыңдықтың қамқоршылығын ел басшысы немесе оның өкілі атқара алады. Бұл шарттардың барлығы Исламның отбасылық заңдары мен мұсылмандық дәстүрлерді сақтау мақсатында орындалады.

## Тойға қонақтарды шақыру

Пайғамбарымыз Мұхаммед, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, Абдуррахман ибн Әуфтың үйленгенін естігенде: *«Той дастарханы дайындалсын, тіпті бір қошқарды да сойыңдар!»* деп айтқан. Бұл сөздер арқылы ол мұсылмандарға үйлену тойының маңыздылығын, оның қастерлі әрі қуанышты іс екенін көрсеткен. Ол тек жас жұбайлардың бір шаңырақ астында жаңа өмір бастауы ғана емес, сонымен қатар, қоғамның бірлігі мен ұлттың ынтымақтастығын нығайтатын ұлы мейрам.

Көптеген ғалымдар той дастарханының ұйымдастырылуын сунна муәккада деп есептейді, яғни бұл амал мұсылмандарға өте ұнамды, әрі жақсы амал ретінде ұсынылады. Имам аш-Шафи'и мен Малик бұл дәстүрді тіпті міндетті деп санап, оның мәнін әрі маңыздылығын атап өткен. Бұл шара — бірлік пен бауырмалдықтың белгісі, сондай-ақ, тойда дастарқанның кең болуы және оған адамдарды шақыру арқылы отбасылық ынтымақтастық пен қоғамды біріктіру көзделген.

Пайғамбарымыз, оған Алланың салауаты мен сәлемі болсын, айтты: *«Егер сендердің біреулерің тойға шақырылса да, бармаса, ол Алла мен Оның Елиісіне бағынбаған болып саналады»* деген хадисі тойға қатысу қажеттілігін айқындайды. Бұл хадис мұсылмандарға мейрамда бірге болып, бір-біріне қуаныш сыйлаудың маңыздылығын көрсетеді. Олар — адамзаттың тек рухани жақындығын, сонымен қатар, материалдық берекесін арттыруға себепкер болатын қуаныш сәттері болып табылады.

Той дастарханы тек қуаныш пен салтанаттың белгісі емес, ол сондай-ақ Исламның әлеуметтік тұтастыққа, бауырмалдыққа және құрметке негізделген құндылықтарын іске асыратын бір жол болып табылады.

## **Жігіт неке қию кезінде оқыған дұғасы**

Пайғамбарымыз Мұхаммед, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, былай деген: *«Кімде-кім үйленсе, ол Алладан жарымның жақсылығын, оған берілген барлық берекетті сұрауы керек. Оның жамандығынан және оған берілген барлық зияннан Жаратушыдан пана сұрау қажет»*. Бұл сөздер мұсылмандар үшін некенің басталуын және оның Алланың қамқорлығымен берекелі болуын қалаудың дұға-тілегі болып табылады.

Ислам шариғаты бойынша, неке қиюдың басты қағидалары Құран Кәрім мен Пайғамбарымыздың сүннетіне негізделеді. Олардан алынған бұл қағидалар ислам ғалымдарының құқықтық мұрасымен ұштасып, мұсылман қауымына дұрыс жол көрсетеді.

Неке қию кезінде қалымның қалыңдыққа берілуі шарт. Оның мөлшерін алдын ала нақтылап қою, келешекте туындауы мүмкін дау-дамайлардан сақтануға және жас келіншекті материалдық тұрғыдан қолдауға көмектеседі. Қалымды қалыңдықтың өзі алуы керек, өйткені бұл оның құқықтары мен абыройын қорғау мақсатында белгіленген.

Егер қалыңдықтың өкілі болмаса, неке жарамсыз деп саналады. Бұл туралы Пайғамбарымыз Мұхаммед, оған Алланың игілігі мен салауаты болсын, былай деген: *«Өкілсіз неке жасау мүмкін емес»* — яғни некенің заңдылығы үшін өкілдің болуы қажет.

Тағы бір маңызды мәселе — егер бір ер адам басқа бір мұсылманға үйленуге ниеттенсе, онда оған сол қызға ұсыныс жасау немесе үйленуге құқығы жоқ. Бұл мұсылмандардың арақатынасының адал әрі дұрыс болуын қамтамасыз етеді. Пайғамбарымыз Мұхаммед, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, былай деді: *«Егер бір ер адамның бауыры қызға үйленуге ниеттенсе, ол үйленбейінше немесе ажырасып кеткенше басқа бір ер адам сол қызға үйленуге немесе сүйіспеншілік білдіруге құқығы жоқ»*.

Ислам діні бойынша неке қиюға қажетті қаражаттың көп мөлшерде болуы шарт емес, әрі ысырапшылдыққа жол берілмейді. Неке — бұл құндылықтар мен береке орнатудың маңызды сәті, ал материалдық тұрғыдан ауыртпалық туғызу — исламның рухына қарсы келеді.

## Сәби

### Баланың туылуы

Ат-тахник — жаңа туған нәрестенің аузын шайналған құрмамен сүрту арқылы жасалатын исламдық дәстүр, Пайғамбарымыз Мұхаммедтің, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, сүннеті болып табылады. Бұл әдет сәбидің аузын тәтті дәммен ашып, оған бақытты, берекелі өмір тілеу мақсатында орындалады. Оны орындаушы адам әділетті, діни білімі мол, және өз ісіне адал болуға тиіс.

Айша анамыз, Алла оған разы болсын, былай деген: «Жаңа туған сәбилерді Пайғамбарымызға, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, әкеліп, оның батасын алатынбыз. Пайғамбарымыз сәбилерге Алланың берекесін тілеп, шайналған құрмамен аузын сүртетін». Бұл сөздер тахниктің маңызын көрсетеді, өйткені Пайғамбарымыз өз батасын беріп, балалардың өмірін жақсы тілеу үшін бұл дәстүрді орындаған.

Ибн Хайрдың айтуынша: «Егер құрғатылған құрма табылмаса, жаңа жиналған құрманы пайдалануға болады». Ал егер екеуі де болмаса, кез келген тәтті нәрсені қолдануға рұқсат етіледі. Бұл икемділік сәбиді сүйіспеншілікпен күтудің әртүрлі жолдарын ұсынатындығын көрсетеді.

Кез келген иманды мұсылман балаға тахник жасауға қабілетті. Ол Алла Тағаладан балаға мол береке мен қуаныш тілеп, Пайғамбарымыздың сүннетіне сәйкес дұға етуі керек. Бұл дәстүр жаңа өмірдің бастауы болғандықтан, оны орындау — діннің бай әрі ізгі құндылықтарын ұстану болып табылады.

## Баланың есімі

Бала дүниеге келген соң жеті күн өткенде, оған әдемі, мән-мағынасы терең ат қойылады. Мұғаз ибн Жабалдың айтуынша, Пайғамбарымыз Мұхаммед, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, балаға жетінші күні есім қоюды парыз еткен. Бұл дәстүрдің исламдағы маңызы зор, себебі ол адамның болмысын, тағдырын белгілейтін, өміріне бағыт беретін қасиетке ие.

Пайғамбарымыз Мұхаммед, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқан: *«Қиямет күні сендер өз аттарыңмен шақырыласыңдар, сондықтан жақсы есімдерді таңдаңыздар!»*. Бұл сөздерден мұны қоюдың тек дүниелік емес, сонымен қатар ақыреттік маңызын түсінеміз. Ол адамның тағдырын, қоғамдағы орнын айқындап, оның тұлғалық ерекшеліктерін қалыптастырады.

Алла Тағаланың құлы екенін білдіретін ат қою исламда үлкен мәнге ие. Бұл есімдер «Абд» сөзімен басталып, оған Алланың ең әдемі аттарының бірі қосылады. Ибн Умар, Алла оған разы болсын, хабарлағандай, Пайғамбарымыз Мұхаммед, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқан: *«Алла Тағаланың ең жақсы көретін құлдардың аттары — Абдуллах және Абдуррахман»*. Бұл есімдер Алла Тағаланың ұлықтығын мойындауды, Оған деген толық берілу мен құлшылықты білдіреді.

Алладан басқаға құлшылық ету немесе ширкке қатысты есімдер қою исламда тыйым салынған. Сондай-ақ, кәпірлердің немесе теріс мағынасы бар есімдер де қойылмауы тиіс. Мұндай әрекет баланың болашағына теріс әсер етуі мүмкін, сондықтан олардан аулақ болу қажет. Баланың есімі — оның өмірінің алғашқы ғибраты, әрі болашағына бағыт беретін белгі болып табылады.

## Ақиқа құрбаны

Бала дүниеге келген соң, жеті күн өткеннен кейін құрбандық шалу — Исламдағы қасиетті әрі маңызды дәстүрлердің бірі. Бұл амал Аллаға шүкіршілік білдіру, жаңа өмірді қабылдау және бақытты болашақ тілеу мақсатында жасалады. Пайғамбарымыз Мұхаммед, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, бұл рәсімді міндетті деп санаған. Ол былай деп айтқан: *«Әрбір жаңа туған сәбиге жетінші күні „ақиқа“ құрбандығын шалу парыз»*.

Балаға құрбандық шалу дәстүрі ұл балаға екі қой, ал қыз балаға бір қой шалу болып табылады. Бұл ұлағатты амал, баланың дүниеге келуіне деген ризашылықты білдіру мақсатында жасалады. Пайғамбарымыздың сүннетін ұстанып, құрбандық шалудың мәні терең әрі мағыналы.

Егер жеті күн ішінде бұл амал орындалмаса, онда оны он төрт немесе жиырма бір күн ішінде шалу да сүннет болып саналады. Бұл мерзімдерде құрбандық шалу амалын орындау үшін ешқандай кедергі болмауы тиіс. Бұған қатысты Пайғамбарымыздың айтқан хадисі: *«Ақиқаны бала туылғаннан кейін жеті, он төрт немесе жиырма бір күн ішінде шалу керек»* деген мағынаға ие.

Осылайша, бала дүниеге келгеннен кейінгі бұл дәстүр тек ғана шүкіршілік білдіру емес, сонымен қатар Пайғамбарымыздың сүннетін орындау арқылы жанұяға береке мен бақыт тілеу болып табылады.

## Баланың басын қырқызу рәсімі

Пайғамбарымыз Мұхаммед, оған Алланың игілігі мен салауаты болсын, айтты: *«Әрбір балаға жетінші күні ақықа құрбандығын шалып, басын қырқызып, есім қою арқылы Аллаға шүкір ету керек»*, — деген. Бұл хадис Исламда баланың дүниеге келуіне байланысты жасалатын маңызды дәстүрлердің бірі болып табылады. Ибн Маджахта келтірілген бұл хадис, оның дұрыстығын атап өтіп, «Мишкатуль-Масабих» жинағында да орын алған. Әрбір мұсылман бұл амалдарды орындау арқылы Аллаға деген ризашылығын білдіріп, баласының болашағы үшін дұға жасайды.

Баланың шашының салмағына садақа беру. Пайғамбарымыз Мұхаммед, оған Алланың игілігі мен салауаты болсын, өзінің немересі әл-Хасанның ақықасын жасағанда, қызы Фатимаға баласының қырқылған шашының салмағына тең күміспен садақа беруді бұйырған. Бұл дәстүр Исламда сүннет болып табылады және баланың дүниеге келуіне байланысты жүзеге асырылатын маңызды ғибадаттардың бірі саналады. Мұндай садақа беру арқылы мұсылман өзінің Аллаға деген шүкіршілігін білдіреді, сондай-ақ, балаға берекелі өмір тілеуі үшін дұға етеді.

## Сүндеттеу рәсімі

Джабир жеткізген қасиетті хадисте былай делінеді: «Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, Хасан мен Хусейннің ақықасын шалып, олардың жетінші күні сүндеттеу рәсімін жасаған». Бұл өнегелі істердің негізі әрі мұсылман қауымының ұрпақтарына берілген ұлық мұра.

Ерлерге арналған сүндеттеу рәсімінің негізін Ибраһим пайғамбарымыз, оған Алланың сәлемі болсын, қалаған. Ибн Абдуль-Барр мен әл-Құртубидің айтқанындай, барша ғалымдар бірауыздан Ибраһим пайғамбардың алғашқы сүндеттелген адам екенін қуаттайды. Бұл туралы олар өз еңбектерінде терең түсініктемелер берген (ат-Тамхид, 21/59, әл-Құртуби тәпсірі, 2/98).

Пайғамбарымыз Мұхаммед, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, фитраның (адам табиғатының) таза болуын айрықша мәнге ие етіп, былай деген: *«Исламның тазалық шарттарының бірі — бес нәрсе: сүндеттелу, жыныс мүшесінің айналасын тазалау, тырнақ қысқарту, қолтық түгін алу және мұртты қысқарту»* (әл-Бухари, Муслим).

Сүндетке отыру — ер адамдар үшін парыз. Себебі, бұл — тазалықтың кілті, ал ол намаздың негізі болып табылады. Егер ер адам сүндетке отырмаса, онда зәр шыққан кезде тері астында қалдық жиналып, түрлі инфекция мен қабынуға себеп болуы мүмкін. Оның үстіне, дене қозғалысымен бірнеше тамшы зәр сыртқа шығып, денені және киімді нәжіс етіп, құлшылықтың жарамсыз болуына әкелуі ықтимал.

Сүндеттеу рәсімін орындау арқылы тән тазалығы ғана емес, жанның да кемелдігі көрініс табады. Бұл дәстүр исламның терең даналығы мен Ибраһим пайғамбардан жалғасқан ұлы ғұрыпты сақтаудың белгісі. Осылайша, мұсылман ер азаматтың тәні мен жаны бірдей нұрланып, Аллаға деген мойынсұнушылығы көркем түрде айшықталады.

## Мұсылман мерекелері

Ислам мерекелері — мұсылманның рухани әлемінің жарқын сәулесі, иманның шырағын маздатып, жүректерге имани жылулық сыйлайтын қасиетті күндер. Бұл мерекелердің мәні — Тәухидтің ұлы ұғымын жаңғыртып, Аллаға деген сүйіспеншілікті тереңдетуде.

Шариғатымыздың іргетасына айналған екі ұлық мереке бар: Құрбан айт пен Ораза айт. Бұл күндер — мұсылман үмбетінің бірлігін паш етіп, Алла Тағаланың шексіз мейірімі мен рақымына шүкіршілік ететін ұлық дәстүр. Сонымен қатар, мұсылманның рухани өмірінде ерекше мәнге ие жұма күні — апталық мереке. Бұл күнде жамағатпен намаз оқылып, Алланың сөзі насихатталады, иман жаңарып, жүректер нұрланады.

Қадірменді мұсылман жамағаты, сіздердің ізгі ниеттеріңіз бен игі амалдарыңыз арқылы бұл мерекелер тек қуаныш пен берекенің ғана емес, рухани толысудың да қайнар көзіне айналады. Жаратқан Иеміздің разылығы үшін жасалған әрбір игілік — мәңгілік ақырет бақытының кепілі.

Алла Тағала сіздерге мерекелердің шарапатымен иман нығметін, береке мен бейбіт өмірді нәсіп етсін. Жүректеріміз Тәубаға толып, амалдарымыз сауапқа толғай! Әмин.

## Отбасылық өмір

Ислам ілімінде отбасы — қоғамның рухани өзегі, адамгершілік пен имандылықтың бастау алатын қасиетті ошағы. Мұсылман шаңырағында ер мен әйел — тағдыр тоғыстырған екі жарты, бірі-бірін толықтырып, сыйластық пен сүйіспеншіліктің үлгісін көрсетуші жандар.

Ер адам — отбасының рухани жетекшісі, имамы, ал әйел — сол шаңырақтың нұр шашқан жүрегі. Ер адамның жауапкершілігі — отбасын адалдықпен қорғау, әділетті басшылық көрсету болса, әйел адамның парызы — сол шаңырақтың шаттығын арттырып, махаббат пен мейірімнің бұлағын ағызу.

Пайғамбарымыз Мұхаммед, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, нәзік жандарға ерекше құрметпен қарауды өсиет етіп: *«Ең жақсыңыз — әйелдеріңізге жақсы болғандарыңыз»* деп, отбасы бақытының кілтін көрсетіп кеткен. Оны сыйлау — тек махаббат емес, ол иманның белгісі.

Қадірменді мұсылман қауым, отбасының әрбір мүшесі — Алланың аманаты. Отбасын құрметтеп, сыйластық пен адалдыққа негізделген тіршілік кешу — мұсылмандық парыз. Бұл асыл қағиданы ұстанған қоғамда береке де, имандылық та бірге жүреді. Шаңырақтарымыз аман, жүректеріміз иманға толы болғай!

## Жүректі жаулайтын жар

Пайғамбарымыз Мұхаммед, оған Алланың игілігі мен салауаты болсын, адамзатқа үлгі болар ұлы сөзін қалдырды: *«Әйелге үйленудің төрт себебі бар: байлығы, тегі, сұлулығы және діні. Сондықтан дініне берік қызды таңда, Алла саған бақыт сыйласын!»*. Бұл өсиет — өмірлік серікті таңдаудағы мәңгілік ұстаным, адамның жүрегіне тыныштық сыйлайтын асыл сөз.

Салихалы әйел — ер адамның өміріндегі ең ұлы нығмет. Пайғамбарымыздың айтуынша, ол — жәннат бағындағы нәзік гүл іспетті. Егер ер адам оған қарап, жүрек қуанышын сезінсе, әйелдің ізгілігі арта түседі. Егер күйеуі бір бұйрық берсе, әйел бойұсынып, отбасылық үйлесімдікті сақтайды. Ал сапарға шыққан сәтінде, мүлкін де, намысын да аманаттай сақтайды.

Жақсы әйел — тек отбасының емес, бүкіл қоғамның тірегі. Ол ер азаматқа қолдау көрсетіп, оның тыныштығы мен рухани серігіне айналады. Сонымен бірге, жас ұрпаққа тәрбие беріп, иман мен адамгершілікке толы болашақтың негізін қалайды. Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, әйелдің маңыздылығын ерекше атап өтіп: *«Жақсы әйел — ер адамға берілген ең үлкен бақыт»* деп айтқан.

Исламда неке — жай ғана келісім емес, бұл өмірдің әр күнін бірге өткеру, бақыт пен сынақты тең бөлісу үшін құрылған қасиетті одақ. Оған тұсу алдында екі жақтың мінез-құлқы, құндылықтары мен мақсаттары үйлесуі аса маңызды. Бұл үйлесім отбасының шырағын маздатып, берекенің артуына сеп болады.

Ендеше, салихалы жарды таңдап, шаңырақ шаттығын жарастыра білген ер мен әйелге Алла шексіз мейірімімен бақ-береке сыйласын!

## Шын мұсылман — адал және мейірімді күйеу

Отбасылық ынтымақ — ұлы өнеге. Үй есігі ашылғанда, жайдары жүз бен игі тілек бір-біріне жарыса жетуі керек. Бұл — тек дәстүр емес, бұл — рухани тәрбиенің іргетасы. Қасиетті Құранда: **«Үйге кіргенде бір-біріңе игі сөздермен сәлем беріңдер»** деген аят бар. Осындай ұлы өсиетті Пайғамбарымыздың, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, әр сөзінен, әр ісінен көресің.

Пайғамбарымыз бірде баласына қарата: *«Үйге кіргенде отбасыңа жылы лебіз білдір, бұл сендерге жақсылықтың нұрын төгеді»* — деп айтқан. Оның жарқын жүзі отбасы үшін шуағын шашса, мейірімге толы жүрегі жақындарына сүйеніш болды.

Әйеліне — қорған, балаларына — үміт болу, міне, нағыз мұсылман ердің белгісі.

Абдулла ибн Амр ибн әс-астың, Алла оған разы болсын, оқиғасы да осыны дәлелдейді. Ол Аллаға құлшылық етуде шектен тыс тырысып, өз денесі мен отбасының ақысын ұмытқан екен.

Сонда Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, айтты: «Олай жасама. Ораза ұстап, оны аш, ұйықтап, оян. Өйткені, сенің денеңде, көзіңде, әйеліңде және қонағыңда да сен үшін құқық бар» — деп, адамның жан-жақты тепе-теңдік сақтау қажеттігін үйреткен.

Пайғамбарымыздың тағы бір ғибратты сөзі Усман ибн Маз'унға арналды. Оның әйелі Пайғамбардың әйелдеріне күйеуінің өзін елемей жүргенін айтып шағымданғанда, Елшіміз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, Усманға: *«Сен менің ісімді үлгі тұтуың керек емес пе? Алланың атымен ант етемін, мен сендердің барлығыңнан да Алланың бұйрықтарын қаттырақ ұстанамын және оны сендерден жақсырақ орындаймын. Бірақ, сонымен қатар, отбасыма мейірімділік пен махаббатымды көрсетемін»* — деген.

Бұл сөздер — өмірдің үйлесімін сақтау туралы мәңгілік сабақ. Жанұя — тек тіршілік мекені емес, бұл махаббаттың, өзара сыйластықтың қасиетті орталығы.

Пайғамбарымыздың әзіл-қалжыңы да өз отбасындағы мейірім мен жылулықтың белгісі болды. Айша анамыз, Алла оған разы болсын, бірде: «Ол менімен жарысып, бала секілді ойнаған күндерін есіме алсам, жүрегім шаттыққа толады» — деп, еске алады. Осындай қарапайым сәттердің өзінде Пайғамбарымыздың, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, жүрегінің нәзіктігі, жанының тереңдігі көрініс табады.

Шынында да, отбасындағы махаббат — қоғамның берік іргетасы. Әрбір ер мен әйел осы ізгілікті өз жүрегіне түйсе, отбасының бақыты да, елдің тыныштығы да баянды болар еді.

Шынайы мұсылмандықтың айқын көрінісі — Пайғамбарымыздың, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, жарына, тіпті оның жақын достарына деген шексіз құрметі мен мейірімділігі еді. Ол әрбір әйелін қамқорлық пен нәзіктікке бөлеп, олардың көңіл-күйі мен жағдайын түсіне білді. Мұндай қарым-қатынаста оның жүрек жылуы мен парасаттылығы ерекше жарқырай түсті.

Әйелдеріне қатысты мейірімі мен әділеттілігінің бір мысалы — Хадиша анамыздың қартайған бір досына жасаған ілтипаты. Айша анамыздың, Алла оған разы болсын, айтқанындай, сол қарт әйел келіп тұрғанда, Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, ерекше мейіріммен оның жағдайын сұрайтын, жылы сөздерін арнайтын. Айша анамыз, кішкене қызғанышпен: «Неліктен оған ерекше құрмет көрсетесіз?» — дегенде, ол: *«Сүйікті адамның достарына құрмет көрсету — жүрек тазалығының, иманның белгісі»*, — деп жауап берді.

Бұл оқиғадан Пайғамбарымыздың, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, жарқын мінезі мен әйел затына деген құрметтің ұлы үлгісін көреміз. Оның жүрегі мейірімге толы еді. Қаншама үлкен істердің ортасында жүрсе де, жары Айшамен жарысып ойнап, жеңілген кезін жылы әзілге айналдырған кезі бар. *«Бұл сенің сол кездегі жеңісің үшін»*, — деп күлген. Осындай нәзіктік оның өміріндегі әрбір қарым-қатынасты ерекше шуаққа бөлеп отырды.

Сонымен қатар, әйел табиғатының нәзіктігі мен сезімталдығын терең түсіне білетін. Умар ибн әл-Хаттабтың, Алла оған разы болсын, айтқанындай, ол әйелдерінің кейбір өкпесіне сабырмен қарап, ешқашан оларды мәжбүрлеген емес. Керісінше, олардың табиғи эмоцияларына құрметпен қарап, өз үлгісімен жанұяның ынтымағын сақтай білді.

Умар ибн әл-Хаттаб, Алла оған разы болсын: «Біз құрайыштар әйелдерге үстемдік құруға үйренгенбіз. Ал Мәдинаға келіп, мұндағы әйелдердің ерлеріне үстемдік құратынын көріп таң қалдық», — деген екен. Умар ибн әл-Хаттаб, Алла оған разы болсын, өз отбасындағы бір оқиғаны былайша баяндайды: «Мен әйеліммен бір мәселеде келісе алмай, дауласып қалдым. Сол кезде ол: „Неге менен ренжіп тұрсың? Пайғамбарымыздың, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, әйелдері де онымен дауласып, тіпті кейде күні бойы сөйлеспей кететін“, — деді. Мен бұл әңгімені естіп таң қалып, Пайғамбарымыздың, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, жары Хафсаға барып, оның әңгімесінің шындығын тексердім. Хафса анамыз, Алла оған разы болсын, бұл әңгімені растады. Мен оған: „Пайғамбарымыздың, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, әйелдері оның қаһарына ұшырап, азап шекпеді ме?“ — деп сұрадым. Ол: „Жоқ“, — деп жауап берді. Сонда мен: „Сонда сіздер Пайғамбарымызды, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, мазалаудан қорықпайсыз ба?“» — деп таңғалып едім.

Міне, мұсылман ерінің жарына деген қарым-қатынасы осындай нәзіктік, жомарттық пен мейірімділікке негізделуі керек. Бұл әрекеттер арқылы ер адам өзінің тек жақындарына ғана емес, өз сеніміне де адалдығын көрсетеді.

Пайғамбарымыздың, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, әйелдер туралы айтқан хадистері — адамзатқа қарапайым әрі терең өмір сабағы. Оның әйелдерге деген көзқарасы тек сөзде емес, күнделікті қарым-қатынасында, мейірім мен құрметке толы іс-әрекетінде көрініс тапты. Ол әйелдердің нәзік табиғатын терең түсініп, олардың жан дүниесін құрметтеуді, олармен мәмілені шынайы мейірімге, кешірімге және сабырға негіздеуді өсиет етті.

«*Әйелдер қабырғадан жаратылған*», — деді сүйекті Пайғамбар Мұхаммад, оған Алланың игілігі мен сәлемі жаусын, бұл сөздерімен әйел затының ерекше табиғатын меңзеді. Қабырғаның өз қисықтығы бар — ол оның мінсіздігі, оның даралығы. Қабырғаны күшпен түзетемін деп оны сындыру — сол табиғатқа қарсы шығумен тең. Әйелдер де солай: оларды өзгертуге тырысу — нәзік гүлді бүлдіргенмен бірдей.

Бұл хадистің астарында терең мағына жатыр. Әйелдің жүрегі — сезімге толы нәзік әлем. Оның жұмсақтығы мен сезімталдығы — оның ішкі сұлулығының белгісі. Әйелмен қарым-қатынастағы нәзіктік пен сабырлылық — ер адамның парасаттылығының белгісі.

Пайғамбарымыздың, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, осы өсиетін біз оның өмірінен көреміз. Ол өз әйелдеріне әрдайым мейірімділікпен қарап, олардың сезімдері мен көңіл-күйлерін түсінуге тырысқан. Бірде, Айша анамыздың, Алла оған разы болсын, ашуын байқап, оның көңілін жайландырып: «*Сенің ренішіңді де, сүйіспеншілігіңді де жүзінен танимын*», — дегені бар. Бұл сөздер әйелдің жан дүниесіне терең бойлай білудің үлгісі емес пе?

Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, әйелдерді аманат деп қарады. «Олар — сендерге аманат», — деген сөзі осыны айғақтайды. Оған адалдық — нағыз ер азаматтың асыл қасиеті. Аманат болған жанды қорғау, оған қамқор болу — оның борышы.

Соңғы уағызында да ол әйелдерге жақсы қарауды ерекше атап өтті. Бұл оның нәзік жандарға деген ерекше құрметінің дәлелі. Ол өзінің үмбетіне әйел затының қадірін ұқтыру арқылы, отбасы мен қоғамның негізін бекемдеу жолын көрсетті.

Бізге қалдырған осы үлгі — адамзатқа берілген асыл қазына. Әйелдердің табиғатын түсіну, оларды қадірлеу — мұсылмандықтың, ізгіліктің ең биік шыңы. Пайғамбарымыздың, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, бұл өсиеттері біздің өміріміздің шамшырағына айналуы тиіс.

Сүйікті Пайғамбарымыздың, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, әйелдер туралы айтқан бұл өсиеттері — адамзат баласының жүрегіне жарық нұр болып құйылған. Оның

оларға деген ерекше ілтипаты мен қамқорлығы — терең имандылық пен мейірімділіктің асыл үлгісі. Ол ер азаматтарға әйелдеріне дұрыс қарауды, олардың қадірін білуді әрі баршаға аманат ретінде қарауды бұйырған. Бұл — тек қана ер мен әйелдің қарым-қатынасы емес, бүкіл қоғамның тыныштығы мен берекесінің негізі еді.

Пайғамбарымыздың, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, мына бір даналық сөзі ерекше әсерлі: *«Мұсылман мұсылманды жек көрмеуі тиіс. Егер оның мінезінің бір қыры ұнамаса, басқа жақтарынан ризашылық табады»*. Бұл сөздерде отбасының негізін құрайтын сабыр мен түсіністікке шақырудың терең мәні жатыр. Жан-жарыңның кейбір кемшіліктеріне көз жұма отырып, оның асыл қасиеттерін бағалай білу — бұл тек өзара сүйіспеншіліктің ғана емес, иманның да белгісі.

Ер адамның жүрегі әйелдің нәзік болмысы мен асыл қасиеттерін құрметтеу арқылы ұлғая түседі. Оларға деген сүйіспеншілік оның тек сырт келбеті мен мінезінде емес, рухани асылында жатыр. Олар — тек отбасының ұйытқысы ғана емес, қоғамның ар-ожданы, тәрбиенің қайнары. Мұсылман қоғамының тірегі олардың білімділігі мен имандылығында болса, ондай қоғамның болашағы жарқын болмақ.

Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, әйелдерді Алланың аманаты деп атап, оларға қамқор болуды ер адамның мойнына жүктеген. Осыған адал болу — мұсылманның парызы, қоғам алдындағы жауапкершілігі және Алланың алдындағы міндеті. Ендеше, әйел заты — ер азаматтың жан дүниесін байытып, иманын кемелдендіретін жарық жұлдыз, отбасының қазығы.

Әйел — отбасының жүрегі, шаңырақтың шамшырағы, тағылым мен тәрбие бастауы. Оның қадірін түсіну, жанын жараламай, жан жылуын сыйлау — ер азаматтың қасиетті борышы. Қазақтың асыл болмысы мен иманнан тамыр тартқан рухани негізі бұл қағиданы ерекше дәріптейді.

Пайғамбарымыздың, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, даналық хадистері бізге әйелге деген құрметтің, оның құқықтарын қорғаудың Алла алдында жауапкершілік екенін ұқтырып, әр адамның жүрегіне имандылықтың сәулесін құяды. *«Әйелдер — сендерге аманат»* деген сөздері ер азаматқа жауапкершілік жүгін арқалатып, отбасының жарасымдылығына негіз қалайды.

Ер азамат — отбасының тірегі, қоғамның рухани негізі. Оның міндеті — нәзіктік пен әділеттіліктің үйлесімін сақтап, шаңырақтың беріктігін қамтамасыз ету. Әйелдің жүрегін жаралауға жол бермей, керісінше, оның жақсы қасиеттерін бағалау, әрбір қадамын қамқорлықпен қолдау — бұл нағыз ер азаматтың абыройлы ісі.

Әйелдің бойындағы кемшіліктерді емес, жақсы қасиеттерді көру — ұлы жүректің белгісі. Пайғамбарымыздың: *«Мұсылман мұсылманды жек көрмеуі тиіс. Егер оның мінезінің бір қыры ұнамаса, басқа жағынан ризашылық табады»*, — деген хадисі ер мен әйел арасындағы түсіністік пен мейірімділікке ерекше мағына береді.

Нағыз мұсылман ер азамат өз шаңырағының тыныштығын былайша қамтамасыз етеді:

— Ол әйеліне сенім артып, оның аманатын сақтайды, жүрегін жаралар сөз бен әрекеттен аулақ болады;

— Әйеліне айтылар сын мен ескертуді уақытында, орынды жеткізіп, әдептілікпен жеке әңгімелеседі;

— Әйелінің туыстарына құрмет көрсетіп, оның көңіліне қаяу салудан сақтанады;

— Ата-анасына деген құрметін биік ұстап, олардың ризашылығына ұмтылады.

Осындай қағидаттарды ұстанған шаңырақтың негізі мызғымайды. Ондай отбасыдан имандылыққа толы ұрпақ өсіп, ізгілік жолын жалғайтын асыл мұра қалдырады. Ер азаматтың жүрегі махаббат пен әділдікке толы болғанда ғана, оның отбасы рухани тұтастық пен шынайы сүйіспеншіліктің мекені болады.

Бұл — біздің халқымыздың терең болмысы, ұрпаққа өсиет етер аманаты.

## Мұсылман — отбасының қамқоршысы

Алланың сөзі — мәңгілік шындық, адамзаттың жүрегін тербетіп, сана биігіне жетелейді. Ниса сүресінің қасиетті аяттары бізге өмірдің ұлы заңдарын түсіндіріп, ер адамның отбасы алдындағы міндеттерін терең ұқтырады: **«Ер кісілер әйелдердің қамқоршылары, өйткені Алла олардың бір-бірінен артық екендігін жаратты және олар өздерінің мал-мүлкінен (әйелдердің қажеттіліктеріне) жұмсайды»**. Бұл аятта отбасы иесі болу ер адамның тек күш-қуатымен емес, жүрек жылуымен, ақыл-парасатымен өлшенетін ұлы жауапкершілік екені баяндалған.

Исламның отбасыға қоятын талаптары — ер азаматтың рухани биіктеуіне, адамгершілік шыңына көтерілуіне жол ашады. Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, хадистерінде: *«Әркім өз қарамағындағы адамдарға жауапты»* деп, отбасы басшысының міндетін терең сипаттайды. Ер адамның парызы — шаңырағын жәй ғана көтеру емес, оны махаббат пен мейірімнің, иманның берік тұғырына айналдыру.

Әйел — нәзік гүл, оның жұпар иісі мен сұлулығы ер азаматтың қамқор қолында ғана жайнайды. Отбасының тірегі болу — бұл тек тұрмыстық қам-харакетпен шектелмейтін, рухани тәрбие мен иман дәнін себуді талап ететін асыл борыш. Ер азаматтың даналығы — әйелін аялап, оның нәзіктігін қорғап, рухани өсуіне мүмкіндік жасауда.

Алланың разылығы үшін еңбектену, балаларына тәрбие беріп, олардың жүрегіне имандылықтың сәулесін ұялату — бұл ер адамның асыл қасиеттерінің көрінісі. Оның жүрегіндегі сенім мен жігер отбасының әр мүшесіне мейірім шуағын төгеді.

Нағыз мұсылман ер азамат өз орнын айқын түсініп, шаңырағын шаттық пен берекеге толтырады. Ол отбасының рухани ұстазы бола отырып, адал еңбекпен сүйіспеншіліктің биік шыңына жетеді. Бұл жолдағы әрбір қадамы, әрбір ісі Алла жолындағы қызметпен теңдеседі. Отбасының тыныштығы мен ұрпағының бақытын қамтамасыз етуге деген талпыныс — бұл нағыз ер азаматтың тұлғалық кемелдігінің белгісі.

Осылайша, Алланың жолын ұстанған шаңырақ рухани тұтастықтың үлгісіне айналады. Мұндай отбасыдан болашақтың ізгілігі мен адалдығын алып жүретін ұрпақ өсіп шығады. Ер адамның шынайы құндылығы — оның отбасы алдындағы жауапкершілігі мен махаббатында. Мұны терең түсініп, осы қасиеттерді бойына сіңірген әрбір ер азамат өмірдің биік шыңына көтеріледі.

Ер азамат — отбасының рухани тұғыры, оның берекесі мен тыныштығының сақшысы. Ол өзінің қажырлы еңбегімен, ақыл-ойымен отбасының шырағын сөндірмей, қасиетті отын мәңгілікке жаға білу арқылы Алла алдындағы ұлы міндетін атқарады. Мұндай биік жауапкершілікті терең түсініп, шынайы өмірде жүзеге асыру — әрбір мұсылманның өмірлік бақыты мен мәртебесі. Бұл ұлы борышты атқарған ер адамның есімі мен ісі келер ұрпақтың жадында қалады, оның адамгершілік мұрасы ұзақ уақытқа сақталады.

Ислам діні адамды тек жеке бақыты үшін емес, бүкіл қоғамның гүлденуі мен игілігі үшін жауапты екенін ұқтырады. Өмір — бұл үздіксіз ізденіс, өзіне жаңалық ашып, қоғамға пайда әкелу арқылы өзін-өзі жетілдірудің жолы. Мұсылман үшін ең үлкен міндет — тек жеке ыңғайлылық емес, бүкіл қауымның игілігіне қызмет ету. Исламдағы мұсылманның міндеті — өз ісіне ізгілік пен адамгершілік қасиеттерін сіңіру, адамзатқа пайда әкелу жолында аянбай еңбек ету.

Исламдағы жауапкершілік ұғымы тек діни тұрғыда ғана шектелмейді. Ол қоғамның барлық саласында, экономикадан бастап рухани өмірге дейін кеңінен таралады. Әрбір мұсылман өз отбасын, жақын ортасын, қоғамның әл-ауқатын ойлап, игі істер жасауға, қайырымдылықпен айналысуға, білім алуға және өзін-өзі жетілдіруге міндетті.

Алланың қалауымен, мұсылман өз іс-әрекеттеріне жауапты екенін сезініп, әрбір жасаған әрекетінің ақыретте сауапқа немесе жазаға әкелетінін түсінеді. Сондықтан, мұсылман әрбір қадамын ойланып, жақсылыққа ұмтылып, өзін-өзі жақсартуға тырысады.

Қорытындылай келе, Ислам діні адамды тек діни міндеттермен шектемейді, ол қоғамның барлық саласында белсенді болуға шақырады. Бұл адамды өзіне, қоғамға және адамзатқа пайдалы азамат болуға ынталандырады. Әрбір мұсылман өз іс-әрекетінде тек Алланың разылығына жетуді мақсат етсе, оның өмірі әрі бақытты, әрі қоғам үшін пайдалы болады.

Ислам діні ер мен әйелдің қарым-қатынасына ерекше мән беріп, олардың бір-біріне деген жауапкершілігін айқындап көрсетеді. Ер азаматтың отбасы алдындағы міндеті мен жауапкершілігі терең философиялық мағынаға ие. Ол әйеліне қамқорлық жасап, оның жүрегіне тыныштық сыйлап, бағыт-бағдар беруі керек. Әйел болса, өз кезегінде, күйеуіне деген құрмет пен сүйіспеншілік арқылы отбасының үйлесімділігі мен бақытты болуын қамтамасыз етуге ұмтылады.

Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, әйел мен ердің бір-біріне деген қарым-қатынасын реттеуде ерекше даналық танытқан. Ол әйелдің күйеуінің рұқсатынсыз белгілі бір істерді атқара алмайтынын айтқан, алайда бұл ереже әйелдің еркіндігін шектеу мақсатында емес, отбасының тыныштығы мен үйлесімділігін сақтау үшін бекітілген. Әрбір қадам, әрбір іс-әрекет отбасы мүшелерінің өзара түсіністігі мен бірлігіне негізделуі тиіс.

Ер адамның әйеліне деген жауапкершілігі тек қана материалдық жағдайды қамтамасыз етумен шектелмейді. Ол әйелінің рухани дамуына, діни білімін арттыруға, имандылығын нығайтуға бар күшін салуы тиіс. Мұсылман ер адам өзінің жолдасын дұрыс бағыттап, оған нәзік түсініктеме беріп, құдай жолында дұрыс жолды көрсетуі керек. Бұл ердің нағыз ерлігі, оның рухани кемелденуінің белгісі. Исламдағы нағыз ерлік — бұл күш көрсету емес, керісінше, мейірімділік, сабырлылық және кеңпейілділік.

Өмірде ер адамның шынайы ерлігі мен күш-қуаты оның әйеліне деген құрметі мен махаббатынан көрінеді. Отбасында бейбітшілік пен сүйіспеншілік орнату, әйелінің жүрегіне тыныштық сыйлау, оны қолдау арқылы ер азамат отбасында бақыт пен үйлесімділікке жол ашады. Мұндай үйлесімділік — қоғамның негізі, әрбір шаңырақтың тірегі, адамгершіліктің ең асыл белгісі.

## Әйелдердің қасиеттері мен қызметтері

Сүйікті Пайғамбарымыз Мұхаммедтің, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, өмірі — адамзаттың жанына үміт пен шабыт сыйлаған, жүректерін нұrlандырған қасиетті жол. Оның әрбір сөзі, әрбір ісі — адамға бағыт-бағдар, өмірге мән беріп, рухани кемелділікке ұмтылуға шақырады. Оның әйелдерге қатысты айтқан хадистері тек жанашырлық пен мейірімнің белгісі ғана емес, сонымен қатар отбасының берекесі мен тыныштығын сақтау үшін керекті адами қасиеттерді насихаттайды. Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, былай деген: *«Әйелдердің ең жақсысы — сымбатты, көп балалы және қалыңмалды көп талап етпейтіндер»*. Бұл сөздер әйелдің сыртқы сұлулығынан бөлек, оның ішкі жан дүниесінің байлығы мен отбасы алдындағы жауапкершілігін ардақтауға шақырады.

Сахабалардың ішіндегі ең ұлы тұлғалардың бірі, Омар, Алла оған разы болсын, өз сөздерінде әйелдердің зиянынан сақтануды және таңдауда абай болуды өсиет еткен еді: *«Алладан әйелдердің зиянынан сақтануды тілеңдер және оларды таңдауда абай болыңдар»*. Бұл сөздер ер азаматтың отбасы құрудағы жауапкершілігін, оның тек сыртқы көрінісіне емес, әйелдің рухани әлеміне де мән беруін талап етеді.

Ислам діні әйелдің мәнін тек сыртқы сұлулығында емес, иман мен білімде, адалдық пен махаббатта көреді. Иманды әйел — отбасының тірегі, тәрбиенің іргетасы, ал ол қасиеттер тек білім мен тәрбие арқылы қалыптасады. Исламның білім іздеуді әрбір мұсылманға міндеттеуі — осы ұлы қағиданың мәңгілік құндылығын көрсетеді.

Пайғамбарымыздың, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, Миғраж түні көрген көріністері жүректі елжіретіп, сананы оятады. Ол сол түні үмбетінің әйелдері үшін көңілін мұң мен алаңға толтырып, олардың азабын өз жүрегінде сезінді. Оның жүзінен әрдайым жарқырап тұратын мейірім мен жарқын шуағын мұң басқан сәті, Пайғамбарымыздың үмбетіне деген шексіз махаббатымен қамқорлығын паш етеді. Бұл көрініс оның адамзатқа деген терең сезімін, олардың әрқайсысына деген қамқорлығын және рухани байлығын түсінуге шақырады.

Пайғамбарымыздың өмірі мен оның айтқан сөздері — адамзатқа жол көрсетуші шырақ. Исламдағы әйелдің орны мен қадірі, отбасының бақытты болуы үшін әрбір ер мен әйелдің өзара құрметі мен адалдығы қажеттілігін терең сезінуге үгіттейді.

Фатима мен Әли, Алла оларға разы болсын, оның мұңлы жүзін көріп, жандары сыздап:

— Уа, Алланың елшісі! Сізді осынша ауыр күйге салған не нәрсе? — деп сұрады.

Сонда Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, мұңлы үнмен:

— *Миғраж түнінде мен Алла Тағаланың әйелдердің он сегіз түрлі азапқа түсетінін көрсеткенін көрдім. Олар менің үмбетімнен екенін ойлаған сайын, жүрегімнің ауыртпалығы еселене түседі*, — деп жауап берді.

Бұл сөздер оның әйелдерге деген жанашырлығы мен қамқорлығының тереңдігін бейнелейді. Пайғамбарымыздың көңілі өз үмбетінің тағдырына шексіз алаңдап, ауырған жүректерге ем іздеуден шаршамады. Оның жан шуағы әр адамды иманның жарығына жетелеп, рухани кемелділікке ұмтылуға шақырды. Оның мейірім мен махаббатқа толы мұңды үні — адамзат баласына Алла Тағаланың хикметіне бойлап, жүректерін тазарту керектігін үйреткен үн.

Бүгінде біз, оның үмбетіміз, Пайғамбарымыздың, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, айтқан әрбір сөзінен тәлім алып, өз жан дүниемізді, өмірімізді жақсылыққа бағыттауға міндеттіміз. Оның сөздері — иман нұрының сәулесі, ал оның өмірі — адамзаттың шынайы бақытқа апарар жолы.

Сүйікті Пайғамбарымыздың, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, жүректен шыққан сол сөздері — мұсылман әйелдердің болашағын жарқыратып, рухын сәулелендірген шамшырақ іспетті. Әйел — отбасының тірегі, қоғамның жүрегі. Оның имандылығы мен ізгілігі —

бүтін бір ұлттың тағдырын айқындайтын аса маңызды негіз. Ал әйелдің адасуы, жамандыққа бой алдыруы — жеке басына ғана емес, бүкіл қоғамға төнген қауіп.

Фатима анамыз, Алла оған разы болсын, уайымға толы жүрекпен:

— Я, Алланың Елшісі! Сіз көрген сол сұмдықтарды бізге егжей-тегжейлі айтып беріңізші, — деп сұрады.

Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, көз жасын тежей алмай, қасіретке толы дауыспен былай деді: *«Мен әйелдердің азапқа түскен сұмдық көріністерін көрдім. Бірі өз тілінің кесірінен, бірі кеудесінің жалаңаштығынан, енді бірі аяқтарының ашықтығынан азап шегіп жатты. Кейбірінің денесін жыландар мен шаяндар шағып, қинап жатқанын, басқаларының өз еттерін жұлмалап, отқа қақталып жатқанын көрдім. Тағы біреулері оттан жасалған қайшымен еттерін кесіп, қара күйеге айналған жүзімен қайғыдан еңіреп тұрды. Ал кейбір әйелдер жануарларға ұқсап, адамдық бейнесін жоғалтқан еді. Мұның бәрін көру — мен үшін жан түршігерлік азап болды».*

Оның үніндегі терең қайғы үмбетінің әйелдеріне деген алаңдаушылықтан туындаған еді. Пайғамбарымыздың, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, айтқан сөздері әр мұсылман әйелге өмірлік сабақ болуға тиіс:

— Әйелдер, сақтаныңыздар! Тәубе етуді ұмытпаңыздар! Иманды күшейтіңіздер, өз абыройларыңыз бен Алланың алдындағы жауапкершілікті қастерлеңіздер.

Оның бұл өсиеттері — әйелдің мәртебесін аспандатып, дініміздің ақиқатымен терең байланыстырған рухани нұсқаулық, ал оның жүрегіндегі алаң — әрбір жанның құтқарылуын қалаған шексіз мейірімнің көрінісі.

Фатима анамыз, Алла оған разы болсын, алаңдай толқыған жүрегімен:

— О, Алланың Елшісі! Бұл әйелдер не үшін осындай ауыр азапқа душар болып жатыр? — деп сұрады.

Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, қамығып:

— О, Фатима! *Шашынан асылған әйел — өз ұятты жерлерін жасырмаған әйел. Тілінен асылған әйел — адамдардың жүрегіне жара салған, сөздерімен ауыртқан әйел (...)*! — деп жауап берді.

Әбу Бакр, Алла оған разы болсын, жеткізген бір хадисте Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, айтты:

— *Кез келген әйел күйеуіне жағымсыз сөздер айтса, ол Алланың, періштелердің және барлық жаратылыстың қарғысына ұшырайды,* — деп ескерткен.

Сахаба Усман, Алла оған разы болсын, да:

— Егер әйел күйеуіне: «Мен сенен ешқандай жақсылық көрмедім!» десе, оның бұрынғы құлшылықтары қанша мол болса да, сауаптарынан айырылады, — деген болатын.

Бұл өсиеттерден Пайғамбарымыздың, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, отбасы ішіндегі ынтымақ пен мейірімнің маңыздылығын ерекше ескергенін аңғарамыз. Ол әйелдерді жұбайлық өмірдің жауапкершілігіне үңіліп, отбасы бақыты үшін жанашырлық танытуға шақырды.

Абдурахман бин Ауф, Алла оған разы болсын, жеткізген хадисте Алланың Елшісі былай деген:

— *Егер әйел күйеуінің табысының аздығына шағымданып, оның денсаулығы мұнан артық еңбек етуге мұрша бермесе, оны кінәлап, мазасын алатын болса, Алла Тағала оның намаздары мен оразаларын қабыл етпейді.*

Бұл сөздер бізге некенің киесі мен жауапкершілігін ұқтырады. Жұбайлар бір-біріне демеу болып, қиындықтарда қолдау көрсетуге, мейіріммен қарай білуге тиіс. Өйткені, отбасының берекесі мен қоғамның негізі — осы жанашырлық пен түсіністік.

Пайғамбарымыздың, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, жүрегінен шыққан бұл сөздер әрбір әйелге рухани тәрбие мен имандылықтың шамшырағы болмақ. Әрбір жан ұлық

пайғамбардың үнінде жаңғырып тұрған шексіз мейірім мен қамқорлықты жүрегімен сезініп, өз өмірінде қолданып, отбасы мен қоғамның гүлденуіне үлес қосуы тиіс.

*«Егер әйел өз жарының рұқсатынсыз үйден шықса, онда күн сәулесі тиген барлық нәрсе оны қарғайды, ол үйіне қайтқанша». «Ал егер әйел әшекейленіп, хош иіс себініп, жарының рұқсатын алып үйден шықса да, оның әр қадамы үшін Алла Тағала оның жарына Тозақта үй салып береді», — хадис.*

Талхат ибн Абдуллах, Алланың рақымына бөленген, бізге Мұхаммед пайғамбарымыздың, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, мынадай үкімін жеткізген екен: *«Әйел кісі, үйінің төрінде отырып, көзге сұрма сызса да, күйеуі оған наразы болса, яғни, әйелін бояусыз көргісі келсе, Алла Тағала сол әйелге, күйеуінің жүзіне күлімдегенше ашуланады».*

Пайғамбарымыз Мұхаммед, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, былай деген екен: *«Егер ер кісі жарының жылыуына зәру болса, ал әйел, себепсіз, оған бет бұрса, күйеуінің көңілі қалып, ұйқыға кетсе, онда періштелер таң атқанға дейін сол әйелге қарғыс айтады».*

Жүрегі жараланған Фатима анамыз, Пайғамбарымыздың, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, алдына барып, мұңайған үнімен: *«Уа, Алланың Елшісі, жарым Әлимен арамыз суынып, жүрегім жараланды», — деп зарлады. Сонда Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, мейірімді жүзімен: «Қайтып барып, жарыңның жүзіне күлімдеу сыйла», — деп бата берді. Үйіне қайтқан Фатима анамыз, жүрегі үмітпен соғып, күйеуінің алдына барды. Махаббатының күдіретімен ол, Пайғамбарымыздың айтқанындай, күйеуінің айнала-сында жетпіс рет айналып шықты. Сол сәтте Әли батырдың жүзіне аздаған күлімдеу үңілді, күлімсіреп, қалжындап: «Байғұс әйелім-ай!» — дейді.*

Жүрегі қуанышқа толы Фатима анамыз, Пайғамбарымыздың, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, алдына асығып жетіп: *«Уа, Алланың Елшісі! Жарым маған жүзін жарқыратып күлімсіреп, арамыздағы бұлттар ашылып кетті!» — деп шаттана хабарлады. Сонда Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, мейірімді жүзімен: «Қызым, жанымның иесі болған, мені шынайы Пайғамбар етіп жіберген Алла Тағалаға ант етейін, егер сен күйеуіңнің мейірімінен айырылып дүниеден өтсең, мен сен үшін жаназа намазын оқымас едім. Біл, қызым, Алланың разылығы — күйеуіңнің разылығында, ал Алланың ашуы — күйеуіңнің ашуында жатыр. Сен, Иса пайғамбардың анасы Мәриям сияқты, қаншалықты ұлы иманға келіп, Аллаға құлшылық етсең де, күйеуіңнің көңілі болмаса, барлық амалың босқа кетеді. Сондықтан, қызым, әйел үшін ең үлкен бақыт пен сауап — күйеуіне мойынсұну», — деп насихаттады.*

Егер күйеуі әйелді Исламның таза қағидаларына қайшы келетін іске итермелесе, онда иманды жар Алланың бұйрығына бағынып, күйеуінің бұл өтінішіне бой алдырмауы тиіс.

Алла Тағаланың бұйрықтарына мойынсұнып, күйеуіне адалдық танытқан әйел үшін ең үлкен сауап — қол өнерімен айналысу, әсіресе тоқыма ісі. Пайғамбарымыз Мұхаммед, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, қызы Фатимаға, Алла оған разы болсын, қарата: *«Қызым, тоқыма тоқу — бұл бір жыл бойы күн сайын қосымша намаз оқығаннан да артық сауапты іс. Әсіресе, тоқыған киімдерінді күйеуің кесе, сауабың еселене түседі», — деп үйреткен. Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, сондай-ақ: «Әйел әрбір түйін тоқи сайын, Алла Тағала оған шәһиттің сауабын жазып қояды. Қызым, егер тоқыған киімінді күйеуің немесе балаларың кесе, сен міндетті Әрбір түйін мен жіп үшін Алла Тағала саған Жәннатта бір қаланы сыйға береді».*

*«Әйел жеті күн бойы жарына адал қызмет етсе, Алла Тағала оған Тозақтың жеті қақпасын жауып, Жәннаттың сегіз қақпасын ашады деп Мұхаммед пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, хабар берген. Яғни, мұсылман әйел жарына деген ізеттілігі мен адалдығы арқылы Пейіштің кез келген қақпасынан өз еркімен кіре алады».*

## Күйеуіне қамқорлық жасамау

Аль-Хайзаран мен Аль-Бармакийяның өмірі, тарихтың терең қатпарларында қалдырған іздері — адам жанының нәзік құпиясын ашады. Екеуі де құлдықтан босатылып, өздеріне жоғары лауазымдар мен дәулетке қол жеткізген әйелдер. Аль-Хайзаран халифаның әйелі, Аль-Бармакийя патшаның жары болғанымен, олардың жүректерінде үнемі бір нәрсе жетпейтіндей сезім болды. Құдіретті биліктің, мол дәулеттің арасында, олардың ішкі әлемі бір нәрсені аңсаумен, қанағатсыздық пен наразылықпен толы еді.

Аль-Хайзаран халифаның барлық қалауларын орындап, оның жүрегінде бір сәт болса да күдік тудырмаған. Алайда, бір күні ол еріне ашу үстінде: «Мен сенен ешқашан жақсылық көрген емеспін!» — деп айқайлапты. Бұл сөздер оның ішкі жан дүниесіндегі қанағатсыздықтың, билік пен байлықтың бәрібір оның жүрегін тыныштыққа бөлей алмайтынының айғағы болды.

Ал, Аль-Бармакийя, патшаның барлық еркеліктерін көріп, оның тілектерін орындағанымен, өткен өміріне, қарапайым құл қыздың күндеріне оралғысы келетінін айтқан. Әмір оған барлық жағдайды жасағанымен, ол әлі де көңілі толмаған еді. Тек бір сәтте, патша оның ерекше тілегін орындап, балшықтан жасалған жұмсақ хош иістерді әкеліп, оның көңілін аулапты. Әл-Бармакийя сол иістермен ойнап, біраз уақытқа тыныштық тапқандай болады. Бірақ, бір күні ол патшаға ашу-ыза білдіріп: «Мен сенен ешқашан жақсылық көрген жоқпын!» деп, тағы да наразылығын білдіреді.

Патша күлімсіреп, оған жұмсақ дауыспен: «Балшықпен ойнағың келген сол күнді есіңе түсірмейсің бе?» — деп сұрайды. Бұл сұрақ Әл-Бармакийяны терең ойға қалдырып, оның қателігін түсінуге себеп болды. Ол сол сәтте өзінің өкінішін сезініп, ұяттан басын төмен салды.

Бұл оқиғалар бізге не айтады? Әйелдердің жүрегі терең әрі жұмбақ, олар өмірдің барлық сыйларын алғанымен, кейде оларға бір нәрсе жетпейтіндей сезім үнемі бірге жүреді. Жақсылықтарға алғыс айтқаннан гөрі, олар кемшіліктерді көбейтуді, олардың жанының тереңінде үнемі бір нәрсені аңсауды жақсы көреді. Мұны Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, өте терең түсінікпен айтқан еді: «*Әйелдер, садақа беріңдер, өйткені мен Тозақтағы көп әйелдердің зарлағанын көру нәсіп болды!*». Осы сөздермен ол әйелдердің күйеулеріне жасаған жақсылықтарына шүкір етпеуі және ұсақ кемшіліктерге қатты көңіл бөлуі жайында ескерткен.

Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, бірде: «*Маған Тозақтың отты тереңдіктері көрсетілді. Сол жсалындаған отта көптеген әйелдердің зарлағаны естілді*», — деген. Сахабалар таңқалып сұрағанда: «Олар Аллаға иман келтірмеді ме?» деп, Пайғамбарымыз: «Иә, иман келтірген. Бірақ күйеулеріне жасаған жақсылықтары үшін шүкір етпеді. Өйткені, ұзақ жылдар бойы жақсылық жасағаныңда да, бір сәтте ұнамай қалған нәрсеге наразы болып, „Мен сенен ешқашан жақсылық көрген жоқпын“ деп айтатындығы бар», — деп жауап берген.

Бұл оқиғалар адам табиғатының нәзік тұстарын, әйелдердің көңіліндегі тынышсыздық пен наразылық сезімін, сондай-ақ Пайғамбарымыздың әйелдерге деген терең мейірімі мен олардың сезімдеріне деген түсінігін көрсетеді.

Ер адам әйел жүрегінің тереңдігі мен көңіл күйінің өзгергіштігін толық түсінсе, ол ешқашан ашуға бой алдырмас еді. Әйелінің кейде алғыссыз, ренішті сөздері оның жүрегін жараласа да, ол сабыр сақтап, жүрегінде мейіріммен қарайды. Әйелдің жүрегі — нәзік гүл секілді, оған абайлап қарауды қажет етеді. Ал күйеуінің махаббаты мен түсіністігі — сол гүлдің өсіп-өнуіне қажетті су мен күн сәулесі іспетті. Осылайша, ер азамат әйелінің ішкі әлеміне үңіліп, оның нәзік сезімдеріне құрметпен қарайды.

Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, бір сәтте Жәннаттың бақшасына көз жүгіртіп, оның көз алдында жарқыраған кедейлердің жүздері мен бақытты күлкілері

елестеген. Сол сәтте Тозаққа қарағанда, онда әйелдердің зарлаған дауыстары естілгенде, сахабалардың жүрегінде қобалжу пайда болған. Бұл көрініс олардың ішкі әлемін дүр сілкіндіріп, жүректерінде терең ой салған.

Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, бұл көрініс жайында: «Нелік-тен әйелдер Тозақта көп?» деген сұраққа жауап бергенде: *«Әйелдердің көбі Аллаға иман келтіргенімен, күйеулеріне жасаған жақсылықтары үшін шүкір етпейді. Оларға көп жылдар бойы жақсылық жасасаң да, бір ғана ұнамсыз нәрсе болса, олар барлық жақсылықты ұмытып, „Мен сенен ешқашан жақсылық көрген емеспін“ деп айтады»,* — деген. Бұл сөздер әйелдердің нәзік жан дүниесінің бір құпиясын ашып, олардың ішкі сезімдеріне терең бойлайтын маңызды өсиет болды.

Жәбір ибн Абдуллаһ, Алла одан разы болсын, бірде Пайғамбарымызбен, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, мерекелік намазда болған екен. Намаздың соңында Пайғамбарымыз жұртқа үлкен насихат айтты. Ол адамдарды Алладан қорқуға, Оған бойұсынуға шақырды, әсіресе әйелдерге қарап: *«Әйелдер, садақа беріңдер! Өйткені сіздердің көбі Тозаққа баратындардың қатарындасыздар»,* — деп ескерткен.

Осы сөздерден кейін бір әйел орнынан тұрып, Пайғамбарымызға: «Уа, Алланың Елшісі, неге сонша қатты айтасыз?» — деп сұрағанда, Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын: *«Сіздер көп шағымданасыздар, күйеулеріңізге жасаған жақсылықтарыңыз үшін шүкір етпейсіздер»,* — деп жауап берген. Осыдан кейін әйелдер өздерінің зергерлік бұйымдарын садақа ретінде бере бастады, тіпті Билялдың шапанын зергерлікпен толтыра бастаған.

Әпкелерім, осы хадисті оқып, сахабалардың иман мен тақуалыққа деген құштарлығынан үлгі алсақ, олардың Аллаға деген беріктігі мен Пайғамбарымыздың сөздеріне деген сенімі бізге үлкен сабақ. Олардың жүрегіндегі иман мен сенім шуағы біздің де өмірімізге нұр шашып, рухымызды тербетіп, жүрегімізде шынайы сүйіспеншілік пен сабырлылықты оятады.

Алла Тағаланың қалауымен Тозақ отынан құтылу үшін біз де иман жолында жақсылық жасауды, Алланың ризалығына жетуді мақсат етуіміз қажет. Әсіресе, намазымызды үздіксіз оқып, Алланың барлық бұйрықтарына толық бағынуымыз керек. Себебі, адам өз жүрегіндегі шынайы сеніммен ғана рухани биіктікке жетеді, ол тек Алланың жарылқауы мен қолдауымен көтерілу мүмкін.

Әйелдер арасында кең тараған ширк сияқты ауыр күнәлардан сақтануымыз аса маңызды. Алладан басқа ешкімнен көмек тілеу, сиқыршылар мен балгерлерге жүгіну — бұл Алланың өзіне жасалған ең үлкен қарсылық және шын жүректен сақтануымыз қажет. Нәзік жандардың жүрегінде Аллаға деген сенім мен тәуекелдің беріктігі болу керек. Әпкелерім, біз Алладан басқа ешкімге сыйынбайық, тек Оған ғана тәуелді болайық. Өйткені, біздің барша ниетіміз бен істеген әрекеттеріміз тек Алланың қалауымен ғана жүзеге асады.

Әмин, я Раббал-Аламин! Алла Тағала біздің бәрімізді Өзінің рахметімен қоршап, Тозақ отынан сақтап, Жәннаттың жарық сәулесімен нұрландырсын!

## Шетелдегі өмір

Ер адамның өз мамандығының талабымен туған жерінен алыстап кетуі — тағдырдың өз сынағы. Бұл жағдай отбасының тыныштығына көлеңке түсіріп, әйел мен ер арасындағы қарым-қатынаста кейде түсініспеушіліктер тудырады. Әйелдер жиі күйеулерін жаңа ортаға бейімделудің қиындығына кінәлайды. Олардың жүрегінде «Бұл азап қашан бітеді? Ата-анадан қашанға дейін алыстап жүреміз?» деген сұрақтар үнемі жаңғырып тұрады. Мұндай сәттерде әйелдер көп жағдайда күйеулеріне ренжіп, олардың көңіл-күйін бұзады.

Дегенмен, ақылды әйел бұл сындарлы сәтті басқаша қабылдайды. Ол күйеуін қолдап, барлық қиындықты бірге еңсеруге дайын болады. Жаңа ортаға тез бейімделіп, сол жерде өзін жаңа таныстар мен жаңа өмір табуға тырысады. Әрбір жердің өзіндік ерекшеліктері бар екенін түсініп, жаңа ортадағы жақсы қасиеттерді іздеп табады. Мысалы, қала шуынан алыстап, ауылда таза ауаның, тыныштықтың қаншалықты қымбат екенін бағалай бастайды.

Ақылды әйел әрдайым өмірдің қиындығынан жағымды жағын тауып, бақытты болуға ұмтылады. Ол түрлі жағдайға бейімделе отырып, күйеуінің жүрегін жаулайды. Өйткені күйеуінің ризашылығы мен махаббаты — бұл Алланың разылығына жетелейтін ең асыл сый.

## **Жұбайының үйден жұмыс істеуі**

Әлемнің үздіксіз өзгеруіне қарай, отбасылық рөлдер мен міндеттердің де жаңа қырлары пайда болуда. Бұрын әйелдердің үй шаруасымен айналысып, ер адамдардың отбасының асыраушысы болған заманы артта қалып, қазір бұл теңгерім басқаша қалыптасып келеді. Кейбір жағдайларда ер адамдардың да үйде отырып жұмыс істеуге мәжбүр болуы — бүгінгі қоғамның шындығы. Мұндай сәттерде әйелдерге ерекше жауапкершілік жүктеледі: олар күйеулеріне тыныштық пен шығармашылыққа қолайлы орта сыйлауға тиіс.

Шығармашылықпен шұғылданатын жандар — жазушылар, ғалымдар — үшін тыныштық пен жалғыздықтың маңызы зор. Шабыттың қайнар көзін ашып, ойдың еркін ұшуы үшін олар үзіліссіз жұмыс істеуге мүмкіндік қажет етеді. Әйелдер үшін мұндай жағдайды ұйымдастыру қиын болуы мүмкін, әсіресе балалардың үні мен үй шаруасының бітпейтін міндеттері бар кезде. Алайда әйелдің күйеуіне деген түсіністігі мен қолдауы оның қабілетінің ашылуына, еңбегінің нәтижелі болуына және мансап жолында биік белестерді бағындыруына үлкен әсер етеді.

Күйеуі үйде отырғанымен, оның уақытты босқа өткізіп жатқанын немесе бейқамдық танытып отырғанын ойлау — қателік. Ол да өз жауапкершілігі мен міндеттерін атқаруда. Оның еңбегі де өмірдің бір қажеттілігі екенін ескеріп, тыныштық пен қолдау көрсету — әйелдің даналығы мен отбасы бақытының кепілі. Күйеуінің шығармашылық әлеміне құрметпен қарап, оған жалғыздықтың қасиетін сыйлай білу — нағыз жан серіктестің белгісі.

## **Жұбайының мансаптық жолында қолдау көрсету**

Ақылды әйел күйеуінің әрбір жетістігіне шын жүректен қуанып, оның әрбір қадамында жанында бола біледі. Ерінің ғылымға, білімге құштарлығын қолдау арқылы ол оның ізденіс жолын жеңілдетіп, рухани әлемінің баюына ықпал етеді. Егер күйеуінің білімін шыңдауға деген ұмтылысы болса, әйел оған барлық жағынан қолайлы жағдай жасап, оның ішкі дүниесіне сенім мен шабыт ұялатады.

Білім жолы — ер азаматтың тек мансаптық табысқа жетуіне ғана емес, оның жеке тұлға ретінде қалыптасуына да ықпал ететін ұлы жол. Әйел күйеуін қолдай отырып, оның жүрегіне сенімділік ұялатса, бұл оның тек өзін ғана емес, бүкіл отбасының өмірін мәнді де мағыналы етері сөзсіз. Өйткені, білім мен рухани даму — адамның жан дүниесіне нұр құйып, оны шынайы бақыт пен өмірдің шексіз тереңдігіне жетелейді.

Міне, осындай ақылды әйелдің қолдауы ер адамның өміріне ерекше мән мен мағына береді. Бұл тек жанұяның ғана емес, тұтас қоғамның алға басуына себепкер болатын үлкен үлес. Себебі бақыт пен жетістік — тек ортақ еңбектің нәтижесі.

## **Күйеуінің немесе анасының рұқсаты**

Некеге дейін қыз баланың ата-анасымен қарым-қатынасы оның болашағына негіз болатын алтын арқау іспетті болса, некеден кейінгі өмірінде ол өз шаңырағының ұйытқысына айналып, күйеуіне құрмет пен сүйіспеншілік танытуы — әйелдің ең үлкен борышы. Күйеуінің мүддесін, оның тілектерін бірінші орынға қою — отбасылық тыныштық пен берекенің басты кепілі. Егер ата-анасының тілектері күйеуінің қалауларымен қайшы келсе, парасатты әйел отбасының бүтіндігін сақтау үшін ақылмен шешім қабылдай білуі керек.

Мұндай жағдайда әйелдің даналығы, сабырлылығы мен көрегендігі көрінеді. Ол күйеуінің көңілін қалдырмай, ата-анасына деген құрметін де жоғалтпастан, екі жақтың арасындағы тепе-теңдікті ұстай біледі. Қайта, әйел ата-анасына түсіністікпен қарап, оларға былай деп айтқан жөн: «Анашым, мен тұрмысқа шығып, жаңа өмірдің есігін аштым. Енді менің шаңырағымның берекесін сақтау — ең үлкен міндетім. Күйеуіме қарсы шығу — өз бақытымды құрбан ету деген сөз. Оның жүрегіне жылулық пен махаббат сыйлай отырып, мен өз отбасымның тыныштығын қамтамасыз етемін. Сіздің ақыл-кеңесіңізді әрдайым тыңдаймын, бірақ бұл жолы мен өз шаңырағымның амандығын сақтауды басты борышым деп білемін».

Осындай шынайы да жылы сөздер, жүректен шыққан тілектер ата-ананың көңіліндегі күмәнді сейілтіп, оларды күйеуінің қадірін түсінуге итермелейді. Себебі әрбір дана ата-ана өз баласының шын бақыты оның шаңырағының бүтіндігі мен күйеуінің риза жүзінен көрінетінін жақсы біледі.

Әйелдің даналығы мен мейірімге толы жүрегі — отбасы іргетасының берік болуының кепілі. Өйткені, ұшқан құстың да өз ұясы ыстық болса ғана, қанаты талмай, алысқа самғайды. Осындай парасатты көзқарас арқылы ғана әйел адам отбасылық өмірдің сынақтары мен қуаныштарын бірге бөлісіп, бақытты ғұмырдың биігіне жете алады.

## Жарының туған-туыстары

Ене мен келін: отбасының алтын көпірі. Өмірдің сан алуан соқпағында әйелдің үлесіне көбіне үлкен сынақтар жазылады. Соның бірі — күйеуінің жақындарымен жарасымды қарым-қатынас орната білу. Бұл — әйелдің даналығы мен сабырын сынайтын терең күрес. Әсіресе, ене мен келін арасындағы байланыс — отбасылық гармонияның нәзік қылын тартқандай шеберлік пен сезімталдықты талап ететін нәзік тақырып.

Ене — өмір бойы ұлын мәпелеп, оны өз қанатының астынан жібергісі келмейтін қамқор ана. Келін — сол ұлдың өмірлік серігі, оның махаббаты мен болашағының кілті. Екі әйелдің өмір жолдары бір үйдің табалдырығында түйіссе, олардың арасындағы түсіністік — тек отбасының ғана емес, тұтас бір әулеттің берекесін қамтамасыз ететін маңызды негіз.

Алайда, ене мен келіннің арасында түсініспеушіліктер орын алса, бұл ең алдымен ер адамның жүрегіне ауыртпалық түсіреді. Бір жағында — оған сүйеніш болар жұбайы, екінші жағында — өзін мәңгі қолдайтын анасы тұр. Ер адамның осындай қиын жағдайда тепе-теңдік сақтау үшін үлкен парасаттылық қажет.

Дегенмен, бұл мәселенің шешімі тек ер адамның ғана емес, әйелдің де қолында. Даналық танытқан келін енесінің жүрегіне жол таба алса, мұндай қарым-қатынас дұшпандықтан досқа, қарсыластан қолдаушыға айналады. Енесіне жылы шырай танытып, оның жүрегіне жылулық сыйлай білетін әйел — отбасын бақыт пен махаббаттың ошағына айналдыра алатын шынайы тұлға.

Ене, өз кезегінде, келінін өз баласындай көріп, оның әрбір ісін жақыннан түсініп, бағалай білсе, екі әйелдің арасындағы байланыс нығая түседі. Ұлының бақыты үшін ананың жаны кез келген нәрсеге дайын екенін білеміз. Ендеше, осындай шынайы ниетпен басталған қарым-қатынас түсіністік пен құрметтің негізіне айналары сөзсіз.

Әйел адам үшін отбасы — оның өмірлік сахнасы. Ол жерде ене мен келін бір-бірінің рөлдерін құрметтеп, ортақ мақсат — отбасының тыныштығы мен берекесін сақтауға ұмтылса, нағыз үйлесімділікке қол жеткізілмек. Ендеше, әйелдің нәзік жүрегі мен сабырлы мінезі бұл жолда ең үлкен көмекші болары анық.

Ене мен келін — отбасының қос қанаты. Бұл екі қанаттың бірлігінде ғана әулет аспаны биіктеп, береке мен бақыт орнайды.

Ене мен келін: мейірім көпірі. Дүниенің тылсым сыры — адамзаттың бір-біріне деген мейірімділігі мен өзара түсіністігінде. Әрбір отбасының терең тамыры — туыстық пен жақындықта болса, оның гүлденуі — құрмет пен махаббатта. Ал олардың арасы сол отбасының жүрек соғысы іспеттес: екеуінің арасындағы байланыс мықты болса, шаңырақ та биік, босаға да берік.

Ене, келінінің жаңа үйдің бір мүшесі ғана емес, өз ұлының өмірлік серігі екенін түсініп, оған тірек болуға тырысуы керек. Тіпті кейде оған қорған да, ақылшы да болуға дайын болуы — шынайы парасаттылықтың белгісі. Адамның қарапайымдылығы, шын жүректен шыққан сөздері — қарым-қатынастың алтын өзегі. Егер мақтаншақтық пен қыңырлыққа бой алдырса, бұл адамның өз жүрегіне ауыр жүк артып, өмірін азапқа айналдыруы емес пе?

Туыстардың қолдауы — өмірдің бұралаң жолдарындағы сенімді панасы. Қиын сәттерде ененің жылы сөзі, мейірімділікке толы жүрегі келінінің жанын жадыратып, екеуін жақындастыра алады. Қарапайымдылық пен түсіністік арқылы енесінің жүрегін жаулай білген келін отбасының бақытына жол ашады. Осындай мейірім көпірі ене мен келінді бір-бірінің сенімді досына, өмірлік серігіне айналдырады.

Өмір тәжірибесі көрсеткендей, кейде достар ауыр сәттерде жанынан кетіп қалуы мүмкін, ал туыстар — әрқашан қасыңнан табылады. Қандық байланыс — адамның рухани тірегі, оның негізі. Хазірет Алидің, Алла оған разы болсын, серігі айтқанындай: «Адам әрдайым туыста-

рына мұқтаж. Тіпті бай болып, отбасы мен балаларға ие болса да, оған туыстарының шынайы махаббаты мен құрметі қажет».

Құрметті әйел! Өз отбасыңның тыныштығы мен бақыты үшін, сүйіктіңнің көңілін табу жолында оның жақындарымен жарасымды қарым-қатынас орнатуға тырыс. Қыңырлық пен өзімшілдікке бой алдырмай, мейірім мен сабырлық таныт. Енеңмен сыйласып, оның ақыл-кеңестеріне құлақ ассан, өзіне құрмет пен махаббатқа толы орта қалыптастыра аласың. Бұл жол сені тек жақындарыңның ғана емес, Алланың разылығына жеткізеді.

Отбасы — түсіністік пен мейірімнің алтын ұясы. Ене мен келіннің өзара қолдауы мен құрметі — сол ұяның берекесін сақтайтын негізгі тірегі. Айналаңа шуағыңды шашып, жақындарыңның жүрегіне жол тауып, отбасылық өміріңді шынайы бақытқа толтыр!

Мейірім мен сабыр арқылы өміріңе нұр жаусын!

## Жарының анасы

Жастар тағдыры және ананың рөлі. Ана жүрегі — мейірімнің ұясы, ал оның асыл арманы — өз перзентінің бақытын көру. Қызын өмір жолына жетелеп, оны болашақ жұбайының қолына тапсыру — ана үшін қасиетті борыш. Ол қызының тойында баласының жарқын болашағына үміт артып, күйеу баласына үлкен сеніммен қарайды. Дегенмен, өмірдің күрделі шындығы ана мен жастардың қарым-қатынасында қиындықтар туғызуы әбден мүмкін.

Уақыт өте, күйеу баланың мінезіндегі кемшіліктер айқындалған сәтте, ана жүрегінде мазасыздық пайда болады. Ол өз өмірлік тәжірибесіне сүйеніп, отбасына араласуға ұмтылады. Басында бұл араласу — ананың қамқорлығы, жылы сөздері мен ақыл-кеңестері түрінде болса, кейін оның қарқыны күшейіп, талапқа немесе сынға айналуы ғажап емес.

Ана қызының өміріне өзінің ақиқаттарын ұсынады. Ал жас жұбай болса, оның кеңестері мен талаптарын қабылдай бермейді. Күйеу бала мұндай араласуды ерлі-зайыптылардың өзіне тиесілі дербес кеңістігіне қол сұғу деп санайды. Осылайша, жастардың қарым-қатынасында түсінбеушілік пен шиеленістер пайда болады.

Қыздың жай-күйі, әсіресе, бұл жағдайда айрықша нәзік. Ол анасын түсініп, оның үмітін ақтағысы келеді, бірақ өз отбасын да сақтап қалуды армандайды. Қыз, ананың жылы алақанын ансаған бала секілді, бір жағынан, оның қолдауын қажет етеді. Ал екінші жағынан, өзінің дербестігін сезініп, жұбайына арқа сүйеп, жаңа өмірінің жауапкершілігін көтеруге талпынады.

Бұл күрделі тепе-теңдікте нәзік гүлдей қыз өз жүрегінің екі полюсінде: ананың махаббаты мен жұбайының сүйіспеншілігі арасында қалады. Оның таңдау жасауы қиын, ал отбасының татулығы үшін ананың рөлі ерекше маңызды. Ана өз қамқорлығын жұмсартпаса, ал қызы мен күйеу балаға еркіндік бермесе, бұл тек жанжалдың отын тұтатады.

Татулыққа бастайтын жол. Мұндай қиындықтарда ананың парасаты мен сабырлығы — басты шешім. Ол өз қызының өмір жолына араласуын азайтып, оларға өзара түсіністік пен қолдау көрсетуі тиіс. Бұл жолда ең маңыздысы — сенім мен махаббат. Ана қызын ер жеткен, жауапкершілікке ие адам ретінде қабылдап, оның бақытын өз таңдауларына сенім арту арқылы көргенде ғана отбасыдағы тыныштық пен береке орнайды.

Жастар да бұл жағдайда сабырлық танытып, ананың ықыласын ескергені жөн. Жұбайлар өзара сенім арқылы анамен де, бір-бірімен де үйлесімді қарым-қатынас орнатса, олардың өмір жолы жарық болмақ.

Жанұя тұтастығы — өзара құрмет пен түсіністікте. Қазақ отбасының тағдыры әрбір жанұя мүшесінің жүрегіндегі ізгілікке байланысты. Әсіресе, жас шаңырақ көтерген ерлі-зайыптылар үшін ата-ананың қамқорлығы мен құрметі ерекше маңызға ие. Алайда, бұл қамқорлық пен мейірім кейде артық араласуға айналып, отбасылық тыныштықты бұзуы мүмкін.

Көптеген жас ер азаматтардың басындағы ортақ түйткілдің көрінісі. Жас отаудың тірегі — ер азамат өз отбасының дербестігін сақтап қалуға тырысады, бірақ ененің жиі сын айтуы, үнемі араласуы оның көңілін түсіреді. Әрбір ұсақ-түйекке айтылған ескертулер ер адамның өзін төмен сезінуіне, ішкі наразылығына алып келеді. Мұндай қарым-қатынастың негізінде өзара түсінбеушілік пен шекаралардың бұзылуы жатыр.

Отбасылық шиеленістің түп-төркіні. Әйел — екі әлемнің арасындағы нәзік жіп. Бір жағынан, ол өз анасын құрметтеуге, оған деген борышын өтеуге міндетті болса, екінші жағынан, жұбайының сеніміне кіріп, оның өмірлік серігі болуы керек. Бірақ ененің артық араласуы бұл нәзік тепе-теңдікті бұзып, жас отбасының тұрақтылығын шайқалтады.

Кейбір ер азаматтар мұндай жағдайда туыстық қарым-қатынастарды шектеуді немесе үзуді жөн санайды. Бірақ бұл тәсіл мәселені шешпейді, керісінше, жағдайды одан әрі ушықтырады. Туыстық байланыстарды үзу — табиғатқа қарсы әрекет. Қыз баланың анасымен байланы-

сын толықтай тоқтатуын талап ету — оның жүрегіндегі махаббат пен құрметті жоққа шығару. Мұндай шешім әйелдің жүрегіне ауыр салмақ түсіріп, оны ішкі дағдарысқа итермелейді.

Шиеленістің салдары. Жас отбасының арасындағы әрбір ұрыс, әрбір даулы сәт оның болашағына сызат түсіреді. Тіпті, мұндай жанжалдар қайғылы оқиғаларға әкелуі мүмкін. Бір отбасының өмірінен алынған мысал, бір ер адам енесінің «үгіт-насихаттан» ашуланып, оған қайнатылған сорпаны төгіп жібереді. Дәрігерлер зардап шеккен әйелді орталық күйік ауруханасына жіберуге мәжбүр болады. Ал ауруханаға бара жатқанда, әйелі көз жасымен күйеуіне: «Сенің анама жасағаныңнан кейін мен сенімен бірге өмір сүре алмаймын!» — дейді. Бұл сәт, шындығында, отбасылық байланыстардың нәзіктігі мен олардың бұзылуының ауыр салдарын айқын көрсетеді..

Шиеленістерді шешудің жолдары

Ер азамат пен әйелдің бірлігі өзара түсіністікке негізделуі керек. Отбасындағы тыныштықты сақтау үшін әр тарап өз рөлін айқын түсініп, шекараларды сақтауы шарт.

— Ене үшін:

— Баласының шаңырағына қолдау көрсету, бірақ шектен тыс араласпау.

— Жастардың дербес шешім қабылдауына мүмкіндік беру.

— Қызының жұбайын құрметтеп, оның қадір-қасиетін түсіну.

— Ер азамат үшін:

— Ененің айтқандарын сабырмен тыңдап, оны қақтығыспен емес, сыйластықпен шешу.

— Әйелінің анасына деген махаббаты мен борышын түсініп, қолдау көрсету.

— Әйел үшін:

— Анасының жүрегін ауыртпай, бірақ жұбайының да абыройын сақтап, екі жақтың арасын тең ұстау.

— Екеуінің арасындағы байланыста алтын көпір болуға тырысу.

Отбасылық үйлесімділік — ақыл мен жүректің көрінісі. Ене мен күйеу баланың арасындағы қарым-қатынас — қазақ жанұясындағы ежелгі әрі нәзік тақырыптардың бірі. Бұл қарым-қатынас дұрыс бағыт алса, жас отбасының болашағына жарқын жол ашады. Ал, егер түсіністік болмаса, кішкене ұсақ-түйектер үлкен дауылға айналуы мүмкін.

Жақсы ниет — жақсы қарым-қатынастың негізі. Жарының анасы, шын мәнінде, күйеу баланың жауы емес. Ол тек өз перзентінің бақытты болуын тілейді. Оның араласуы, кейде артық көрінсе де, оның жаман ниетінен емес, қызына деген қамқорлықтан туындайтынын түсіну керек. Бұл — табиғи құбылыс. Ана жүрегі әрдайым өз баласының бақытына алаңдайды, ал қызының бақыты күйеуінің қолында екенін біле отырып, оған да қамқорлық көрсетуге тырысады. Сондықтан, оның әрекеттерін сынмен емес, мейіріммен қабылдаған жөн.

Туыстық байланыстарды үзу — ауыр қателік. Ана мен бала арасындағы махаббат — Алланың берген сыйы. Бұл байланыс уақыт пен қашықтыққа бағынбайтын киелі жіп секілді. Қыз баладан өз анасымен қарым-қатынасын үзуді талап ету — әділетсіздік қана емес, оның жүрегін жаралаудың белгісі. Мұндай талаптар жас отаудың арасын алшақтатып, қайғылы салдарға әкелуі мүмкін.

Қарым-қатынастың алтын көпірі. Отбасылық жарасымдылықтың құпиясы — ер адамның әйелінің туыстарымен жақсы қарым-қатынас орнатуға тырысуында жатыр. Ене мен күйеу бала арасындағы түсіністік пен сыйластық жас отауға береке мен тыныштық әкеледі. Мұндай қарым-қатынасты орнату үшін ер адам өз әрекетінде тәртіптілік пен сыпайылықты басшылыққа алуы керек. Туыстарынан кеңес сұраудан, олардың пікірін тыңдаудан ұялмау — ақылды ердің белгісі.

Әйелінің жақындарымен сыйластықта болу — ер адамның жауапкершілігі мен кемеңгерлігін көрсетеді. Егер қиындық туындаса, оның түйінін сабыр мен жұмсақтық арқылы шешу — ең тиімді жол. Ене жүрегін ренжітпей, қайта оны жаулап алуға ұмтылу — күйеу баланың басты мақсаты болуы тиіс.

Даналықтың жарығы. Али ибн Әбу Талиб, Алла оған разы болсын, былай деген: «Достарды тарту қабілеті — ақылдың жартысы». Бұл сөздер — отбасындағы барлық қатынастардың негізі. Адамдарға жақсы қарым-қатынаспен қарау, түсіністік пен мейірім көрсету — отбасының берекесін арттыратын құралдар.

Ене мен күйеу бала арасындағы түсініспеушіліктерді тек мейірімділік, сабырлық және ақылмен шешуге болады. Ешбір жанжал жаман сөзбен немесе қатігез әрекетпен шешілмейді. Керісінше, әрбір сөз бен іс-әрекет жүрекке жол табуы керек.

Отбасылық жарасымның үлгісі. Иманучехр есімді ер адамның енесі туралы айтқаны — осындай қарым-қатынастың жарқын мысалы: «Менің енем — нағыз періште. Ол бізге көптеген өмірлік қиындықтарды жеңуге көмектеседі». Бұл сөздер тек енесінің мінезіне емес, күйеу баланың оған деген құрметіне де байланысты. Егер ер адам әйелінің туыстарына ізеттілік танытса, бұл жақсылық қайтарымын береді.

## Иманды әйелдің сипаттамасы

Иманды әйел туралы Қасиетті Құранда айтылған аяттар мен Пайғамбарымыздың, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, хадистері — әйел затының отбасындағы мәртебесін көрсететін жарық шамшырақтар. Әйелдің сабырлы мінезі, имандылығы мен адалдығы арқылы ол тек жанұясының ғана емес, тұтас бір ұлттың тәрбиешісі болады.

Құрандағы асыл нұсқау

Құранның «Әйелдер» сүресінде айтылған: **«Иманды әйелдер Аллаға және күйеулеріне бағынышты болады және күйеулері жоқ кезде Алланың сақтауды бұйырғанын сақтайды»** (4:34).

Бұл аятты түсіндірген ғұламалар, соның ішінде Ибн Аббас пен Имам Ас-Судди, иманды әйелдің күйеуіне адал әрі оның абыройы мен мүлкін қорғайтындығын атап өткен. Мұндай әйелдің жүрегі махаббат пен Аллаға деген сенімге толы. Ол өзінің сабырлы іс-әрекетімен ғана емес, жан дүниесінің тазалығымен де ерекшеленеді.

Жұмақ есігі иманды әйел үшін ашық

Иманды әйел — жанұяның шаттығы, игілік пен сүйіспеншіліктің қайнар көзі. Оның жаны мейірімге, жүрегі махаббатқа толы. Ол бес уақыт намазын оқып, Рамазан айында ораза-сын ұстап, күйеуінің абыройын сақтағаны үшін Жаратушының ризашылығына бөленеді. Пайғамбарымыздың, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, хадистерінің бірінде: *«Егер әйел күйеуіне бағынышты болып, Алланың әмірлерін орындаса, оған жұмақтың кез келген есігі ашылады»* — деп айтылған.

Сабыр мен мейірім — әйелдің көркі

Әбу Хурайра, Алла оған разы болсын, Пайғамбарымыздан, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын:

«Қай әйел ең жақсы? — деп сұрағанда, ол:

«Күйеуі қарағанда қуанып, бұйырса бағынатын және күйеуі оның ісіне риза болмаса, оған қарсы шықпайтын әйел» — деп жауап берген.

Бұл сөздерден әйел затының иманға беріктігі, сабырлылығы, отбасылық міндеттеріне жауапкершілігі мен сүйіспеншілігінің қаншалықты маңызды екенін түсінуге болады.

Иманды әйелдің сипаттары

Иманды әйел — отбасының айнасы. Оның жүрегі отбасына деген махаббатқа, иманы Аллаға деген сенімге толы. Сүйекті Пайғамбарымыз Мұхаммед, оған Алланың игілігі мен сәлемі жаусын:

— Аллаға құлшылық етуде мықты, жақсылық жасауға бейім;

— Күйеуіне Алланың бұйрықтары шеңберінде бағынышты;

— Ар-намысын қорғайтын, өзін ұстай білетін, әсіресе күйеуі жоқ кезде адалдығын сақтайтын;

— Үй мүлкін ұқыпты ұстайтын, ысырапшылдыққа жол бермейтін;

— Күйеуіне әдемі болып көрінуге ұмтылатын, мінез-құлқы жағымды әйел.

## **Жұбайлар арасындағы қарым-қатынастағы келіспеушіліктерден сақтанудың жолдары**

Отбасының тыныштығы мен берекесі, күйеу мен әйелдің бір-біріне деген құрметі — тек сол шаңырақтың ғана емес, тұтас қоғамның негізгі тірегі:

1. Күйеуінің разылығы — әйелдің бақыты. Пайғамбарымыз Мұхаммед, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, айтты: *«Үш топ адамның дұғасы құлағынан аспайды: қашықын құлдың, ол қайтып келгенше; күйеуі ашуланған кезде ұйқыға кеткен әйелдің және халқы наразы болған билеушінің дұғасы»* — деп ескертті.

Әйел жүрегінің жылуы күйеуінің разылығымен қуат табады. Егер әйел күйеуінің көңілінен жықса, оның жүрегінен шаттық қашып, шаңырақтың берекесі шайқалады. Қарапайым түсіністік пен өзара сыйластық — отбасының алтын арқауы;

2. Күйеуіне қиындық туғызу — рухани үйлесімді бұзады. Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, былай деген: «Әйел күйеуіне дүниеде қиындық туғызса, оның (жаннаттық) хұрлары: „Ол сенің қонағың ғана, көп ұзамай осы дүниеден кетеді, ал ол бізбен бірге мәңгілік бақытта болады“, — деп айтады;

3. Себепсіз ажырасудың ауыртпалығы «Егер әйел күйеуінен себепсіз ажырасуды сұраса, ол жәннаттың хош иісін сезінуден де айырылып қалады», — деген хадис әйелдің отбасындағы орнының қасиеттілігін көрсетеді;

4. Күйеуінің келісімінсіз амал етудің орынсыздығы. «Әйелге күйеуінің рұқсатынсыз оның жанында ораза ұстау, сол сияқты оның келісімінсіз үйге бөтен адамдарды кіргізу жарамайды», — деген хадисте отбасылық үйлесімнің маңыздылығы көрсетілген;

5. Отбасылық құпияны сақтау — ерлі-зайыптылардың ар-намысы. Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, айтты: *«Ерлер де, әйелдер де кейде интимдік қатынастарының егжей-тегжейлерімен бөліседі... Мұны істемеңдер!»* — деп ескертті;

6. Әйелдің ар-намысы мен ұятын сақтау. «Егер әйел күйеуінің үйінен тыс жерде киімін шешсе, Ұлы да Құдіретті Алла оны ұятқа қалдырады», — деген хадис әйел адамның қоғамдағы жауапкершілігін көрсетеді.

## **Асма бинт Харидждің қызына нұсқауы**

Әйелдің өмірі өз бесігінен безіп, жаңа өмірге қадам басқан сәттен бастап өзгеріп, жаңа жауапкершілік пен міндеттерді арқалайды. Күйеуің — сенің әлемің, сенің тірегің, оның алдында басыңды иіп, барлық шексіз махаббат пен құрметінді көрсету керек. Ол сенің аспанның болар болса, сен оның жері болу керек, өйткені жер мен аспан бір-бірінен ажырамағандай, бірін-бірі толықтырып отырады.

Алайда, жақындықтың шегі бар. Жақындық тым көп ұрыс-керіске, жанжалға алып келуі мүмкін. Дегенмен, алыстан болу да жүректердің арасын алшақтатып, байланыстардың үзілуіне себеп болады. Сондықтан, оның жүрегіне жол тап. Ол жақындаса, сен де жақында; ол алыстаса, сен де алыстап көр. Алайда, оның жүрегінде сен үшін тек қана жылы сөздер мен тәтті қылықтар болсын. Сен оған тек жылы сөздер айтып, жақсы қылықтар мен көркем келбетіңмен жанын жаулап ал. Тек солай ғана оның сүйіспеншілігі мен сеніміне ие бола аласың.

Бұл ұлы нақыл сөз — ұрпақтан ұрпаққа жеткен асыл қазына, әйелдің жүрегіне жазылған өмірдің мәні. Умм Ақил де өз қызына осы ғибратты сөздермен өмір жолын көрсеткен екен. Жас қызға осы даналықты ұғындыру — оның болашақ ана болу жолында рухани ілім алуының баспалдағы.

## Кейбір кеңестер жұбайларға

Ұяда көрген өнеге — өмірдің айнасы. Отбасының беріктігі мен берекесі, сөз жоқ, әрбір мүшесінің бір-біріне деген құрметі мен шынайы мейіріміне негізделеді. Әсіресе, ер мен әйелдің арасындағы жарасымды қарым-қатынас — шаңырақтың мызғымас іргетасы. Ер азаматтың әйел жүрегін жаулауы, оны бақытқа бөлеп, сыйлап отыруы тек қымбат сыйлықтармен өлшенбейді. Бұл жүрекке жылы тиер кішкентай игі істермен өлшенбек.

Мәселен, есікті ашып беру, жай ғана гүл сыйлау секілді қарапайым, бірақ мәні терең әрекеттер әйел жүрегіне шырақ жағар. Себебі әйел үшін ер адамның ықыласы мен мейірімі — дүниедегі ең қымбат сый. Әйел жүрегі — нәзік сыр мен терең сезімнің тұрағы. Оны түсіне білу, оған лайықты құрмет көрсету — ер азаматтың ең үлкен парызы.

Күнделікті тіршіліктің арасында осы кішкентай болса да, жанға жылу беретін істерді үздіксіз жасап отыру — отбасының баянды болуына алтын көпір. Мұндай әрекеттер әйелдің жан-дүниесіне нұр құйып, оның еріне деген сенімі мен махаббатын еселейді. Отбасының бақыты мен жылуы осындай қарапайым, бірақ жүректен шыққан ықыластың арқасында ғана мықты болмақ. Ер мен әйелдің бір-біріне деген сыйластық пен махаббаты — бүтін бір отбасы тағдырының алтын арқауы.

Сүйіспеншілікті ізгі істерден баста, жарығынды жүрекке сәуле етіп шаш. Әйел заты — нәзіктік пен мейірімнің мөлдір бұлағы. Оны бағалап, жүрекке жақын тарту — ер адамның асыл парызы. Жарыңның жанына жылу сыйлайтын, көңіліне қуаныш ұялататын әрбір ісін — шаңырақтың мызғымас негізі.

Жарыңа айтылған жүрекжарды жылы сөз — оның рухына демеу, жанына қуат. «Сен — менің жүрегімнің көркем гүлісің» деген қарапайым сөздің өзі әйел жанын жадыратып, ерлі-зайыптылар арасындағы нәзік жіптей байланысты нығайтады. Қолынан ұстап, жүректеріңнің үнін тыңдандар, бір-біріңнің жан әлемдеріне тереңірек үңіліңдер.

Әйеліңді құшағыңмен еркелет, оның жүрегін қуаныш пен махаббатқа бөлеп, алақаныңа аялай түс. Ол үшін сенің ықыласың — баға жетпес байлық. Оның пікірін тыңдап, жанашырлықпен қарай біл, қажет болса, оның жанын сергітетін әзіл айтып, көңілін көтер. Әйеліңнің әрбір айтқан сөзі мен ісін бағалап, оның сұлулығын, көркемдігін ұмытпай мақтап отыр.

Ерекше күндерді атап өтуден тартынба, жарыңа нәзік сезімдеріңді білдіріп, оның гүлдей нәзік жүрегіне жол табуды ойла. Оның шаршаған сәтінде жаныңнан табылып, шай әзірлеуді немесе массаж жасауды да ұмытпа. Қарапайым істер — терең сүйіспеншіліктің көрінісі.

Әйеліңнің аспаздық өнерін мақтап, оның қолынан шыққан әрбір дәмді тағамды бағала. Онымен бірге баласыз уақыт өткізіп, серуендеп, тынығу — махаббаттың мәңгілік кепілі. Оның әзілін бөлісіп, күлкісіне ортақ бол, алғыс айтуды, ризашылық білдіруді күнделікті дағдыға айналдыр.

Ең бастысы, махаббат — ер мен әйел арасындағы нәзік, бірақ мықты жіп. Ол сенің ілтипатыңнан, шынайы ықыласың мен құрметіңнен өріледі. Осындай ізгілікке толы күнделікті істер арқылы отбасыңның жылуын сақтап, оның бақытына жол аша аласың.

## **Жұбайыңа арналған жылы сөздер**

Сөз — жүректің айнасы, махаббаттың үнсіз елшісі. Жұбайыңызға арналған әрбір нәзік сөз — жүректің сырын жеткізетін асыл қазына. Бірақ бұл сөздер өз уақыты мен мәнін тапқан сәтте ғана айшықталып, шынайы құндылығын ашады. Мәселен, егер жарыңыз күнделікті тұрмыстық істермен айналысып жатса, оның еңбегіне лайықты жылы сөздер айтып, демеу болыңыз. Ыдыс жуып жатқан сәтте оған «Еңбекқорым менің» деп айтсаңыз, бұл оның мандай терін бағалағаныңыздың белгісі болады.

Нәзік сөздер — жан әлемінің сәулесі

Сіз жарыңызға айтқан әрбір сөз арқылы оның жанына жылу сыйлай аласыз. Оның күнделікті бейнетін мақтап, көңілін көтеретін сөздер табыңыз. «Періште», «Көктем», «Жаным», «Сүйіктім» сынды сөздер — оның жүрегіне ұялаған махаббат пен нәзіктікке тағы бір қанат бітірер.

Махаббаттың гүлдері

Жұбайыңызға арналған сөздер — көктемнің алғашқы гүлдері іспеттес: әрбірі нәзік, әрбірі жанды тербетер. «Раушаным», «Гүлім», «Жүрегім» деп, оның жан дүниесін гүлдендіріңіз. Сүйген жарға бағытталған әрбір жылы сөз — оның өміріне нұр шашқан күн сәулесі сынды.

Сезімнің тереңдігін сөзбен жеткізу

Нағыз махаббат — күнделікті өмірдің қарапайым сәттерінде байқалады. Сондықтан жарыңызға арнап айтқан әрбір сөзіңіз оның еңбегін, мейірімін, және сізге деген адалдығын бағалағаныңызды көрсетсін. Жылы сөздеріңіз бен қолдауыңыз оның жүрегіне тыныштық, өміріне шаттық сыйлайды.

Мұндай сөздер махаббаттың қазынасын ашып, жанның нәзіктігін тербейді, жұбайлық өмірдің асыл негізін бекітеді.

## Исламдық оазис күнделікті өмірде

Қазіргі заманның қарбалас ырғағы мен өмірдің қатал талаптары адамды ұдайы өзгеріс пен бәсекелестіктің қыспағына алып, жалғыздық, толық еместік және әлсіздік сезімдерін тудырады. Мұндай күйзеліс жағдайында жан мен рухтың тыныштығын табу әркімге қажеттілік болып табылады. Осы орайда, Пайғамбар Мұхаммедтің, оған Алланың салауаты мен сәлемі болсын, дана сөздері жүрекке жылу сыйлайды: *«Намазға шақыр, ол бізге тыныштық әкеледі»*, — деп, ол ғибадаты тыныштық пен үйлесімнің шынайы көзі ретінде көрсеткен.

Мұсылман баласы күніне бес уақыт намаз оқуды парыз етіп алған. Бұл тек Жаратушыға жақын болу жолы ғана емес, сонымен бірге жан мен тәннің үйлесімді сауығуының қайнар көзі. Құлшылықтың рухани қазынасы адамды өмірдің қиындықтарына қарсы тұратын күш-қуатпен сусындатады.

Бүгінгі ғылым да адамға тәндік саулықтың маңызын көрсетуде. Германия ғалымдары аптасына екі рет ыстық ванна қабылдаудың депрессия мен стрессті жеңілдетуде тиімділігін дәлелдеп отыр. Фрайбург университетінің зерттеушілері ыстық ваннаның жүйке жүйесін тыныштандырып, көңіл күйді жақсартатын қасиетін анықтады. 40° С температурадағы суға 40 минут бойы шомылу, одан кейін денені жылы жамылғымен орап тынығу — депрессияның ауыртпалықтарын жеңілдетуге ықпал етеді.

Дегенмен, тәнге тән шипаның әсері уақытша болғанымен, рухани тыныштық пен жан үйлесімі мәңгілік болмақ. Намаз — Алла Тағаламен байланыс орнатып, шынайы бақыттың қайнары мен жан рақатын табудың таптырмас жолы. Сол себепті, жанның шипасын іздеген адам үшін ең асыл байлық — ғибадаттан табылар рухани тыныштық.

## **Ата-ана болу дегеніміз**

Әр ата-ананың жүрегі баласының ішкі жарығын жарыққа шығарып, Жаратушы сыйлаған қасиеттерін толық ашып, өмірде биік белес шыңдарын бағындыруына деген үмітпен соғады.

## Пайғамбардың балаларға деген сүйіспеншілігі

Әрбір бала — бүгінгі күннің нәзік гүлі, ертеңгі күннің мол жемісі. Олардың бойына ізгілік пен адамгершілік тұқымын себу — ата-ананың қасиетті парызы. Сәбидің таза жаны — ақ қағаз парағындай, оған қандай із салынса, солай болып қалыптасады. Сондықтан, баланың бойына имандылық, мейірімділік сезімін бала кезінен бастап сіңіру өте маңызды.

Пайғамбарымыз Мұхаммед, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, айтты: *«Сендердің әрқайсыларың бақташысыңдар және әрқайсың өз қарамағындағы нәрсеге тікелей жауаптысыңдар!»* — деген өсиетінде бала тәрбиесінің жауапкершілігін баса айтқан. Шын мәнінде, баланың болашағы, қоғамның тыныштығы мен ұлтымыздың келешегі оның тәрбиесіне тікелей байланысты.

Балаға деген шексіз махаббатпен қатар, оған қатаңдық та қажет. Сүйіспеншіліксіз бала суық болып өседі, ал қатаңдықсыз бала бұзылады. Сондықтан, баланы дұрыс тәрбиелеу үшін осы екі қасиеттің арасын дұрыс табу керек.

Тәрбиедегі ең үлкен үлгі — ата-ана. Бала ата-анасын үлгі тұтып өседі. Сондықтан, олардың өз сөзі мен ісі бала үшін үлкен үлгі болуы тиіс.

Қорыта айтқанда, бала тәрбиесі — үздіксіз еңбек. Оған шыдамдылық, мейірімділік, білім және тәжірибе қажет. Егер баланы дұрыс тәрбиелесек, онда ол болашақта өз елінің, халқының игілігіне қызмет ететін азамат болып өседі.

Бухаридің «Неке» бөлімінде келтірілген хадисте Алланың Елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, әйелдердің балаларына деген шексіз махаббаты мен мейірімі туралы айта келіп, олардың тәрбиесіне қосқан үлесін жоғары бағалаған. Шынында да, ана — баланың өміріндегі ең алғашқы және ең маңызды тәрбиеші. Ол өз баласын мейіріммен қоршап, оған өмірдің алғашқы сабақтарын үйретеді.

Ананың жүрегі — мейірімнің теңізі. Ол баласының әрбір қадамына қуанады, әрбір қателігіне жүрегі ауырады. Ананың мейірімді сөздері мен жылы қолдауы баланың бойына сенім мен үміт отын жағады. Ол баласына өмір бойы ұмытылмас із қалдырады. Оның тәрбиесі — баланың болашағының негізін қалаушы ең құнды қазына. Ол баланың жүрегіне адамгершілік, ізгілік, имандылық сепкендей болып, оның бойындағы ең жақсы қасиеттерді оятады. Ананың балаға деген шексіз махаббаты — оның өміріндегі ең үлкен бақыттың көзі.

Ислам дінінің нұсқауы бойынша, тәрбие мен білімнің нұрымен сусындаған баланың жүрегі — иманның мекені, ақылдың бесігі. Ол — бұл дүние мен ақыреттің бақытына жеткізетін ең сенімді жол.

Алланың Елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, айтты: *«Адам дүниеден өткен соң, амалдар кітабы жабылады. Дегенмен, үш іс адамның қайтыс болғаннан кейін де сауапқа кенелетініне себеп болады. Олардың бірі — ата-анасы үшін үздіксіз дұға еткен ізгі ұрпақ».*

Ислам дінінің негізгі қағидаларының бірі — ұрпақ жалғастыру және оларды иманды етіп тәрбиелеу. Құран Кәрімде: **«Әр жан үшін көз қуанышы боларлық игі ұрпақ тілеңдер»** деген аят осыны айқын көрсетеді. Пайғамбарлар да өз өмірлерімен ұрпақ тәрбиесінің үлгісін көрсеткен.

Пайғамбарымыз Мұхаммед, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, балалардың жүрегіне жол тапқан асыл жан еді. Ол балалармен сырласып, олардың қуанышына ортақтасып, қиындықтарына жәрдем берген. Пайғамбарымыздың: *«Кімде-кімде бала болса, өзі де бала сияқты болсын»* деген сөзі балаларға деген шексіз мейірімінің айқын дәлелі. Бірде ол сүйікті немересі Хасанды аялап тұрғанда, Акра ибн Хабис таң қалып: *«Сіз балаларды сүйесіз бе? Менде он бала бар, бірақ мен оларды ешқашан осылай істемеймін!»* — деп айтқан еді.

Пайғамбарымыз Мұхаммед, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, айтты: *«Кімнің жүрегі мейірімге жабық болса, оған да, ол (мейірім) жабық болады»* деп айтқан.

Балаларға деген шексіз махаббатымен танымал Пайғамбарымыз, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, оларды «көз қуанышы» деп атап, тіпті намаз кезінде де оларды ұмытпаған. Бірде ол кешкі намазына кішкентай немересін ертіп, мешітке келген.

Бірде Пайғамбарымыз, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, намаз оқып жатқанда, кішкентай немересі оның артына жабысып алыпты. Сондықтан Пайғамбарымыз, саждадан бас көтере алмай, ұзақ уақыт бойы Аллаға сыйынған. Сахабалар оның ұзақ саждада тұруына таң қалып, оған сыйынып: «Уа, Алланың Елшісі, сізге бір жамандық болды ма?» — деп сұрағанда, Пайғамбарымыз, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, мейірімді жүзімен оларға қарап: *«Жоқ, менің немерелерімнің махаббаты мені саждаға басып отыр»*, — деп жауап берген екен.

Пайғамбарымыз, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, сахабалардың таң қалғанын байқап, жымып: *«Менің арқамда кішкентай періштем отыр, сондықтан мен саждадан асықпадым»*, — деді. Ол балаларға деген шексіз мейірімімен танымал еді. Ол әрдайым олармен жылы лебізбен сөйлесіп, олардың жағдайын сұрап отыратын. Егер балалардың бірі ауырса, дереу барып көңілін көтеріп, дұға оқып беретін. Ол олармен жиі ойнап, олардың жүрегіне жол тапқан. Мухаммед ибн Раби: «Мен кішкентай кезімде Пайғамбарымыз, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бізбен су шашып ойнаған, оның жылы лебізі әлі күнге дейін есімде», — деп еске алады.

Әбу Хурейра, Алла оған разы болсын, былай деп баяндайды: «Мен өз көзіммен көрдім, өз құлағыммен естідім: Пайғамбарымыз, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, Хасан немесе Хусейнді қойнына алып, аспанға ұшырып ойнайтын. Балалардың бақытты күлкісі үйді жарып шығып, жүректерге жылулық сыйлайтын. Сол сәтте Пайғамбарымыз, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: *«Ия, Алла Тағалам, осы балаларды мен сүйгендей, Сен де оларды сүй!»* — деп дұға етіп жатқан.

Әнәс ибн Малик, Алла оған разы болсын, былай деп баяндайды: «Пайғамбарымыз, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бір күні қызметшісі болып жүрген еврей баланың ауырғанын естіп, дереу оның жанына барды. Баланың төсегінің басына отырып, мейірімді көзбен қарап: „Балам, Исламды қабылда!“ — деп айтты. Бала әкесіне қарап, оның рұқсатын сұрағандай болды. Әкесі: „Абуль-Қасымның (яғни, Мұхаммедтің) тілегін қабылда!“ — деп жауап берді. Сол сәтте баланың жүзі нұрға толып, Мұсылман болды. Пайғамбарымыз, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, қуанышынан: *„Аллаға шүкір, мен осы баланы тозақ отынан құтқардым!“* — деп дауыстады».

Пайғамбарымыз, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, Мединаға келіп, Әбу Айюб әл-Ансаридың үйіне кіргенде, бану Наджар руының қыздары тұрып, жарыса ән салды: «Біз бану Наджардың қыздарымыз, Мұхаммедтің көршісі болу қандай бақыт!» — деп қуанышты дауыспен айтты. Пайғамбарымыз, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, терең әсерленіп, жүрегінен шыққан сезіммен: *«Сіздер мені шынымен жақсы көресіздер ме?»* — деп сұрады. Қыздар бір ауыздан: «Иә, Алланың Елшісі!» — деп жауап берді. Сонда Пайғамбарымыз, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, жүрегінен шыққан сезіммен: *«Аллаға ант етейін, мен де сіздерді жақсы көремін! Аллаға ант етейін, мен де сіздерді жақсы көремін! Аллаға ант етейін, мен де сіздерді жақсы көремін!»* — деп үш рет қайталады.

Ибн Аббас, Алла оған разы болсын, былай деп баяндайды: «Пайғамбарымыз, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі, болсын Мединаға Ибн Аббас, Алла оған разы болсын, былай деп еске алады: «Пайғамбарымыз оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, Мединаға хижра еткенде, оны қарсы алған бану Мутталиб руының балаларына өзінің мейірімін төкті. Ол өз есегіне бірнеше баланы мініп алып, олармен бірге жүрді».

Әнәс ибн Мәлік, Алла оған разы болсын, былай деп баяндайды: «Пайғамбарымыз, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, сахабаларға балалардың жүрегіне жол табудың кілті — оларға жақсылық жасау екенін үйрететін. Ол: *„Балаларға сыйлық беріңдер, олардың жүзін*

күлдіріңдер, оларға жақсы тәрбие беріңдер!“ — деп өсиет етті» (Ибн Маджа, Адаб, 3). Оларға тәттілер беріп, олармен ойнап, олардың көңілін көтеріп отырыңдар.

Абу Хурейра, Алла оған разы болсын, былай деп баяндайды: «Пайғамбарымыз, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, жаңа жиналған жемістерді алғанда, оның жүзі нұрға толып, Аллаға шүкір етіп: „Я, Алла! Бізге берген нығметің үшін саған сансыз мақтаулар болсын!“ — деді. Содан соң ол жемістерді жанындағы ең кішкентай балаға беріп, оның қуанышына ортақтасыпты».

Айша анамыз, Алла разы болсын, жеткізген хабар бойынша, бірде Эфиопияның асыл тәжін киген Негус патша Мұхаммед пайғамбарымызға, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, құнды сыйлықтар жіберген екен. Сол сыйлықтардың ішінде Африканың қызыл топырағында өсіп шыққан алтыннан жасалған сақина да бар еді. Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, сол алтынға қолын тигізбей, жұмсақ бұтақпен алып, немересіне Абуль-Ас Умамаға ұсынды: «Қызым, мына әсем сақинаны сен тағып жүр!» — деді.

Анас ибн Малик, Алла оған разы болсын, бірде маған: «Егер мен бұл құпияны біреуге айтсам, оны міндетті түрде сенің құлағыңа жеткізер едім!» — деген еді. Абдулла ибн Джафар да: «Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, маған бір құпия сыр айтып, мен оны ешкімге жеткізбедім», — деп айтқан.

Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, балалардың ойынға деген құмарлығын жақсы түсінетін. Мысалы, кішкентай Анасқа тапсырма бергенде, оның балалармен ойнап жүргенін көріп, ашуланбастан, керісінше, оның балалық шағына тән мінездерін мейіріммен қабылдаған.

Анас, Алла оған разы болсын, өзінің балалық шағында болған бір оқиғаны былайша әңгімелейді: «Бірде Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, маған маңызды бір тапсырма берді. Мен болсам, оның бұйрығына қарсылық білдіріп, балалармен ойнап кеттім. Біраз уақыттан кейін, асығыс үйге қайтатын кезде, Пайғамбарымыздың, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, мені күлімсіреп қарсы алғанын көрдім. Ол маған: „Кішкентай Анасым, менің тапсырмаларыңды орындадың ба?“ — деп мейіріммен сұрады. Мен ұялғанымнан басымды изеп қойдым».

Сәбит бұл хадисті жеткізгенде, Анас бин Мәліктің сөздерін есіне алып: «Егер мен бұл істі біреуге айтуды шешсем, оны саған міндетті түрде айтып берер едім!» дегенін еске алады. Абдуллах бин Джафар былай деп әңгімелейді: «Бірде Пайғамбар Мұхаммед, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, мені шақырып, бір құпия айтты. Мен оны ешкімге айтқан емеспін» (Муслим, Хайд, 79).

Пайғамбар Мұхаммед, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, балалардың ойынын табиғи қажеттілік ретінде түсініп, қабылдаған. Мысалы, ол кіші Анасқа тапсырма бергенімен, оның басқа балалармен ойынға беріліп, тапсырманы ұмытып кеткенін түсіністікпен қабылдаған.

Бұл оқиғаны Анас, Алла оған разы болсын, өзі былай деп әңгімелеген: «Бірде Пайғамбар Мұхаммед, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, мені бір жерге жіберді, бірақ мен оған: „Аллаға ант етемін, мен бармаймын!“ — деп қарсылық білдірдім. Бірақ ішімнен баруға шешім қабылдадым, өйткені бұл маған Алланың Елшісі Мұхаммедтің, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, бұйрығы болатын. Мен жолға шығып, көшеде ойнап жүрген балаларға кезіктім. Қызығып, оларға қосылып кеттім. Кенеттен, мені біреу мойнымнан ұстап алды. Артыма қарасам, Пайғамбардың, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, күлімсіреп тұрғанын көрдім. Ол маған: „Менің кішкентай Анасым! Менің тапсырмаларыңды орындадың ба?“ — деп сұрады. Мен оған: „Уа, Алланың Елшісі! Дәл қазір сол жерге бара жатырмын!“ — деп жауап бердім» (Муслим, Фадаил, 54).

Бірде Пайғамбар Мұхаммед, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, күннің шуағына малынып, құмда асыр салып ойнап жүрген балаларды көзі шалды. Балалардың күлкісі айна-

ланы шаттыққа толтырып тұрған еді. Сол кезде бір сахаба шыдамай, олардың ойынын тоқтатпақ болды. Бірақ Алланың Елшісі, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, жүрегінің жылуымен, ерекше мейіріммен: *«Оларды мазалама! Құм — балалардың шаттыққа толы әлемі, олардың жан дүниесіне қуаныш сыйлайтын сиқырлы әлем ғой!»* — деп, балаға тән қуаныштың қасиетін терең түсіндіре жауап берді (Хайсами, 8/159).

## **Баларды тәрбиелеу бойынша әдеби ұсыныстар**

Есіңізде болсын: билік айғайда емес. Біз дауыс көтергенде, оны көрсетуге, жағдайды бақылауға тырысамыз. Алайда балаларды ересектердің ашуын келтіріп, эмоцияға берілуі қанаттандырады. Бала: «Бер, бер, маған печенье бер!» деп қайта-қайта айқайлағанда, сіз оған байсалды, мейірімді үнмен: «Егер тағы да сұрайтын болсаң, үстелден тұрып, басқа бір іспен айналысасың», — дейсіз. Ол сізді тыңдамай, қайта сұрауы мүмкін (Мұндай сәттерде отбасы мүшелерімен алдын ала келісу маңызды: егер біреуіңіз балаға ұрысып немесе жазалап жатсаңыз, басқалары да соған сай қаталдық танытуы тиіс. Себебі бала: «Біреу мені ұрсады, ал екіншісі қолдап тұр. Біреуінен қорықпаймын, өйткені екіншісі менің жағымда», — деп ойлауы мүмкін. Бұл ата-аналардың өзара қақтығысуына да алып келуі ғажап емес). Балаға тәртіп орнату үшін оған белгілі бір қолайсыздықтар тудырған жөн: ашулы түр көрсету, көшеге шығудан айыру, ойыншықтарын алып қою немесе бұрышқа тұрғызу секілді шаралар.

Физикалық жазалау — ең соңғы амал, және ол өте сирек қолданылуы керек. Қасиетті мәтіндерде баланы жазалағанда жіңішке жіппен ғана ұрған дұрыс делінген. Оның мақсаты — баланың назарын өз қателігіне аудару, ауырсыну емес. Егер бала күн сайын жазаланатын болса, оның тәрбие құралы ретіндегі әсері мүлдем жойылады.

Табандылық танытыңыз: талаптарыңыз ақылға қонымды болсын, бірақ оларды міндетті түрде орындатыңыз.

## **Балаға деген махаббаттың шынайы көрінісі**

Балаларына сүйіспеншілікпен және мейіріммен қарайтын ата-ана өзімен-өзі тыныштықта әрі үйлесімділікте өмір сүреді.

## **Позитивті сөз арқылы қарым-қатынас**

Мейірім сөздері жан мен тәнді нәрлендіретін бал іспетті. Балаға айтылған даналықпен таңдалған орынды сөз баға жетпес құндылыққа ие. Жымию, нәзік көзқарас, күлкі, қамқорлықпен жасалған мейірімді әрекеттер — бұлардың бәрі балаға деген қарым-қатынаста баға жетпес көмекшілер. Мысалы, бала мағыналы сұрақ қойған кезде, әке оның басын немесе иығын жеңіл сипап, немесе ұлымен ойнап, ересек пен бала арасындағы көзге көрінбейтін шекараны өшіріп, бірлік пен сенім атмосферасын қалыптастырады. Балаға махаббатпен қарау керек: киіндіргенде, жұмсақ қимылдармен, жылы сөздер айтып, оның сүйікті тағамдарын жиі әзірлеп, ойынды қосып, жуындырған дұрыс, ұйқыға жатқызар алдында оны көрпеге орап, құшақтап, ертегілер айтып беру маңызды. Тоқсанға келген қария күн сайын балаларымен тұрған үйдің екінші қабатына көтеріліп, олардың пәтерінің жылылығын тексеріп тұратын болған. Бұл әдеті тіпті балалары ата-ана болған кезде де жалғасыпты, атаның мейірімді қолдары балаларының жүрегін жылытып жүре беріпті...

## **Мұсылмандардың міндеттері**

Ислам — тек діни ғибадаттар жиынтығы ғана емес, сонымен қатар адам өмірінің барлық саласына әсер ететін толыққанды өмір салты. Бұл ұлы дін, мұсылмандарды жоғары адамгершілік қасиеттерге баулып, қоғамның белсенді әрі жауапты мүшесі болуға шақырады.

Құран Кәрім мен Пайғамбарымыздың, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, сүннеті — мұсылманның рухани және адамгершілік өсуінің негізі. Осы қасиеттердің арқасында мұсылмандар қоғамда өз орнын тауып, өзгелерге үлгі бола алады.

Ислам діні мейірімділікке, адалдыққа, қайырымдылыққа үндейді. Мұсылман адам — бұл тек намаз оқып, ораза ұстайтын адам ғана емес, сонымен қатар өз қоғамына пайдасы тиетін, адамдарға жақсылық жасайтын жан.

Құранның аяттары мен хадистерінде адамгершілік қасиеттердің маңыздылығы баса айтылады. Бұл қасиеттерді бойына сіңірген адам дүние мен ахирет бақытына жетеді.

Осылайша, Ислам діні адамды жақсылыққа, ізгілікке бағыттай отырып, оны қоғамның гүлденуіне үлес қосатын тұлғаға айналдырады.

## Шындық

Мұсылман адам баршаға шыншылдықпен қарайды, өйткені ол исламның үйретулері арқылы шындықтың барлық асыл қасиеттер мен жоғары адамгершіліктің негізі екенін біледі. Ол адамға тақуалықтың жолын ашып, оны жәннатқа жетелейді, ал өтірік күнәға бастап, тозаққа апарады. Бұл туралы Пайғамбар Мұхаммед, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, былай деген: *«Шыншылдық тақуалыққа, ал ол жәннатқа жетелейді. Адам оны айтуды әдетке айналдырған сайын, Алланың алдында шыншылдар қатарында жазылады. Ал өтірік күнәға, ал ол тозаққа апарады. Адам өтірікті әдетке айналдырған сайын, Алланың алдында өтірікшілер қатарында жазылады»* (Әл-Бухари және Муслим).

Сол себепті нағыз мұсылман әрдайым шындықты сөйлейді және сөзі мен ісінде одан таймайды, өйткені осылай әрекет ететін адам жоғары мәртебеге жетіп, Алланың алдында шыншылдардың қатарында жазылуға лайық болады.

## Мейірімділік — табысқа жетудің негізгі кепілі

Нағыз мұсылман әрдайым адамдарға деген мейірімділік, сабырлылық және жақсылық танытады, әсіресе бұл қасиеттер қажет болған, орынсыздық туындамаған және құптарлық жағдайда. Өйткені, Аллаға сүйікті бұл қасиеттер адамды ерекше етеді, оны өзгелердің жүрегіне жақындатып, олардың көңіліне махаббат пен құрмет ұялатады.

Құран Кәрім: **«Жақсылық пен жамандық тең болмайды. Жамандыққа қарсы жақсылықпен жауап қайтар, сонда дұшпаның ең жақын досыңа айналады. Бірақ бұл қасиет тек сабырлыларға ғана берілген және ұлы нығмет иелеріне ғана беріледі».**

Пайғамбар Мұхаммед, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, да: *«Шынында, Алла мейірімді және барлық істерде оны жақсы көреді»*, — деген. Ол — жай ғана қасиет емес, бұл — Алланың ерекше сыйы, ол үшін Алла басқа ештеңе үшін бермейтіндей сауап береді. Алланың елшісі, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, бізге мейірімділік кез келген істі көркейтіп, оны мән-мағынаға толтырып, адамдарды сол істерге тартатынын үйреткен. Ал мейірімсіздік болса, кез келген әрекетті қатал және тартымсыз етеді.

Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, әрдайым мұсылмандарды адамдармен қарым-қатынаста ілтипаттылық пен мейірімділік танытуға үйреткен және бұл қасиеттер әсіресе ақиқатқа шақыру кезінде қажет деп көрсеткен. Ол тіпті ең шиеленіскен сәттерде сабырлы және мейірімді болуды насихаттаған. Мысалы, бірде мешітте бәдәуи адам дәрет сындырған кезде, сахабалар оны тоқтатуға ұмтылғанда, Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, оларды тоқтатып: *«Оны жайына қалдырыңдар, дәретіне бір шелек су құйып қойыңдар. Шын мәнінде, сендер адамдарға жеңілдету үшін жіберілдіңдер, ауырлатуға емес»*, — деген.

Осылайша, адамдардың жүрегін ашып, оларды ақиқатқа шақырудың басты жолы — бұл жұмсақтық, мейірімділік және сабырлылық. Қаталдық пен қатандық арқылы ештеңеге қол жеткізе алмайсың. Сондықтан Пайғамбар, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, былай деген: *«Қуант, қорқытпа; жеңілдет, ауырлатпа»* (әл-Бухари, Муслим).

Адамдар табиғатынан қатігездік пен қатыгездіктен қашады, керісінше, олар нәзіктік пен мейірімге тартылады. Мұны Алла Тағала Пайғамбарына, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын. Құранда былай деп атап өткен: **«...егер сен қатал әрі қатыгез болсаң, олар сенен қашып кетер еді».**

Бұл сөздерді әрбір ақиқатқа шақырушы өзінің мәңгілік қағидасы ретінде есте сақтауы керек, өйткені ол адамдардың жүрегіне жол табуы үшін әрқашан жұмсақтық пен мейірімділік танытуы қажет, тіпті олар қатал, әділетсіз тирандар болса да. Мысалы, Алла Мусаның, оған Алланың сәлемі болсын, және оның бауыры Харунның, оған Алланың сәлемі болсын, перғауынға жұмсақ сөздермен жүгінуді бұйырған: **«Екеуің перғауынға барыңдар, ол шектен шықты. Оған жұмсақ сөйлеңдер, мүмкін ол ойланып, Алладан қорқар».**

Осы діннің тағылымдары мейірімділікті ең үлкен игілік ретінде атайды және бұл қасиетке ие болғандар шын мәнінде мол игілікке ие екендігін көрсетеді. Ал бұл қасиеттен айырылғандар барлық игіліктен де мақұрым қалады. Бұл туралы Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, Жарир ибн Абдулладан, оған Алланың разылығы болсын, жеткізген хадисінде: *«Кім мейірімділіктен айырылса, ол игіліктен де айырылған»*, — деген (Муслим).

Пайғамбарымыз Мұхаммедтің, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, биік өсиеттерінде мейірімділік жеке адамдарға, отбасыларға және тұтас халықтарға шексіз игіліктер әкелетіні айтылған, егер ол олардың өмірінде басты рөл атқарса. Бұл туралы Айша анамыздан, оған Алла разы болсын, жеткен хадисте Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі бол-

сын: *«О, Айша, мейірімділікті ұстан, Алла бір отбасына жақсылық тілесе, олардың жолын мейірімге бұрады»*, — деген.

Хадистің басқа бір нұсқасында Пайғамбар Мұхаммед, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, былай деген: **«Егер Алла бір отбасына жақсылық қаласа, ол сол отбасындағы мүшелеріне мейірімділік пен қайырымдылыққа бет бұруды насихаттайды»** (Ахмад).

Көпшілікке тозақ отынан қорғайтын, рухани тыныштық пен бақыт сыйлайтын мінез-кұлықтың не екенін елестету мүмкін бе? Пайғамбарымыз Мұхаммед, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқан: *«Сіздерге тозаққа тыйым салынған адам туралы айтайын ба? Ол — достық, жұмсақтық, жеңіл мінезді адам»* (Ат-Тирмизи).

Пайғамбардың, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, насихаттары адамдарды көтермелеп, оларға мейірімділік қасиетін сіңіреді. Тіпті жануарды құрбан еткенде де, оған жақсы мәміле көрсету қажеттілігін атап өтеді. Бұл — таза жүректіліктің белгісі, ізгі жандардың жететін биік сатысы. Сүйекті Пайғамбарымыз Мұхаммед, оған Алланың игілігі мен сәлемі жаусын, былай деді: *«Алла барлық нәрсеге жетілдіруді әмір етті. Егер жануарды өлтірсеңіз, оны жақсы тәсілмен жанын алыңыз. Құрбандыққа шалсаңыз, оны да жақсы тәсілмен жасаңыз. Әрқайсыңыз пышағын дұрыс қайрап, жануарды азаптан құтқарсын»* (Муслим).

Демек, бейнеу сөзсіз жануарға деген мейірімділік таныту — адамның жұмсақ жүректілігінің және барлық тіршілік иесіне деген белгісі. Егер адам оларға осындай жақсы көзқарас танытса, онда ол өзге адамдарға да үлкен мейіріммен, жұмсақтықпен қарайтыны айқын. Исламның насихаттары мұсылмандарды тіпті жануарларға да мейірім көзімен көруге шақырып, сол арқылы гуманизм мен мейірімділік құндылықтарын дамытуға бағытталған.

## Исламдағы сөздің қадірін білу

Исламның көзқарасы бойынша, нағыз күшті мықты бұлшықеттермен немесе қарсыластарды жеңу қабілетімен өлшеуге болмайды. Шын мәнінде, нағыз күш — бұл арпалыс кезінде сабырлылық сақтап, ашу-ызаға берілмейтін, жүрегі мен жанын бақылауда ұстайтын адамда. Пайғамбар Мұхаммед, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, былай деді: *«Нағыз күшті адам — бұл көптеген адамдарды жеңетін емес, ашу кезінде өзін-өзі ұстай алатын адам»* (Әл-Бухари және Муслим).

Ашу — бұл от сияқты, ол жануды талап етеді, бірақ оның қызуын басу үшін су сияқты сабыр керек. Ашудың шоқтары жан-жағын шарпыса, сабырдың тоңы оларға тосқауыл қояды. Нағыз күшті адам — бұл шоқтың арасында тыныштық тауып, оны өз бойынан аластата алатын, жанартау сияқты үнемі жанып тұрмаса да, бейбітшілік үшін күресетін адам.

Нағыз мықтылық — бұл сыртқы қақтығыстардан емес, ішкі жан дүниесінде бейбітшілікті табу. Өзін-өзі басқару, эмоцияларды бақылау, менмендіктен аулақ болу — бұл шынайы адамның айнасы. Мұндай адамдар, қиындықтармен бетпе-бет келгенде, тіпті дауылдың ортасында да, кеме капитанындай, сабырлы, сенімді әрі күшті болып, өзінің бағытынан таймайды.

Ашуыза — бұл жартас, ал сабыр — бұл мықты өзен. Жартас суық әрі қатал, ал өзен жұмсақ, бірақ өз мүлкінде табанды. Сондықтан нағыз күш — бұл сабырдың самалы, адамның жүрегіндегі жанашырлықтың жалыны, өзіне ғана емес, айналасындағы адамдарға да берік болуы.

Нағыз ерліктің көрінісі — бұл ашуға берілмеу, жүректегі толқулардың ықпалына бой алдырмау, өзін-өзі ұстап, лаулаған сезімдерін жеңу. Көк аспанда күннің сәулесі қалқығандай, адам да ашуын бақылап, сабырлылық танытқанда, айналасындағы әлемді жарыққа толтырады. Олай болса, зұлымдықтың түнегін ыдырату үшін, ол неге ашуланбасқа? Ашуын жасырып, өзін-өзі ұстай отырып, адам сыртқы жағдайларды басқару мүмкіндігіне ие болады, жанжалдардың өршуінен сақтанады, мақсаттарына жетіп, Алла мен адамдардың разылығына бөлінеді.

Бір күні, бір адам Пайғамбарымыздан, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, ақыл-кеңес сұрағанда, ол оған тек бір ғана сөз айтты: *«Ашуланба!»* — деп. Осы бір қысқа, бірақ терең мағыналы сөзді, аспаннан түскен жұлдыздай жарқырап, оның жүрегінде мәңгілік сабыр мен тыныштықтың сәулесін қалдырды. Әлгі адам тағы да: *«Маған кеңес бер!»* — деп сұрағанда, Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, сол бір айтылған сөзді қайталап: *«Ашуланба!»* — деп жауап берді.

Ибн Аббас, Алла оған разы болсын, жеткізгендей, Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, айтты: *«Сенде Алла сүйетін екі қасиет бар: жұмсақтық пен сабырлылық»* — деді (Муслим). Бұл қасиеттер адамға мейірімділік пен мейірімділікпен қарай отырып, әлемге сұлулық әкелуге мүмкіндік береді.

Нағыз мұсылман кейде ашулануы мүмкін, бірақ ол тек Алла үшін. Ол өзінің жаны үшін емес, Раббысымен байланыстыратын шындықтарды қорғау үшін ашуланады. Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, ешқашан жеке мүдделері үшін ызаға булыққан емес. Аиша анамыз, Алла оған разы болсын, былай деді: *«Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, тек Аллаға қатысты бұзушылықтарға ашуланатын»* (Әл-Бухари және Муслим). Ол, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, діннің абыройына нұқсан келтіретін әрекеттерді көргенде, ашу толқынына шомылып, өз сезімдерін бақылап, ортақ игілік үшін күресетін. Мысалы, бір адам оған келіп: *«Мен таңғы намазға кешігіп жатырмын, себебі мені ұзақ оқып жатқан адам тоқтатты»* деп айтқанда, Пайғамбарымыздың, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, ашуланып: *«Ей, адамдар! Араларыңда дінді жек көретіндер бар! Намаз оқығанда қысқа болыңыздар, өйткені артта кәрілер, балалар, және маңызды шаруалары бар»*

*лар тұрады!»* — деп тұрып, жиналғандардың көңілдерін көтеріп, діннің абыройын қорғауға шақырды.

Пайғамбардың Ашуы: Әділеттің отты жүрегі. Алланың елшісі Мұхаммед, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын — тек мейірім мен жанашырлықтың символы ғана емес, сонымен қатар, әділеттің қатты қолы және шындықтың қылышы еді. Оның ашуы — бұл тек қана эмоциялық жарылыс емес, әділетсіздікке қарсы күрестің отты жүрегі еді.

Бірде, үйіне оралған Пайғамбарымыз оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын әйелі Айшаның, оған Алла разы болсын, бөлмесіндегі жаңа перде мен суреттерді көргенде, оның жүрегі қызған темірдей қызып кетті. Бұл көрініс оның бойындағы наразылықтың отын оятты. Өйткені, ол кездегі мүсіншілік пен бейнелеу өнері, Алланың жаратылысына теңестірілуі мүмкін деген қауіп төндіріп тұрған. Сондықтан, Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, бұл істің қате екенін қатты айтып, мұндай әрекеттердің ауыр салдары болатынын ескертті. Оның әрбір сөзі, адал жүректің қатты соғысындай, үйдің ішін шарлап, аспанға жеткендей сезілді.

Тағы бір оқиғада, Усама ибн Зайд, Пайғамбарымызға, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, Бану Махзум тайпасынан бір әйелдің ұрлық жасағанын айтқанда, Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын шарият бойынша оның қолын кесуге бұйырды. Әрине, бұл шешім оңай болмады. Алайда, Пайғамбарымыз оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын әділеттіліктің жолынан таймады. Ол, өз қызы Фатима болса да, егер ұрлық жасаса, оның қолы кесілетінін айтып, әділеттіліктің қасиеттілігін көрсетті.

Бұл екі оқиғадан біз, Пайғамбарымыздың, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, ашуының шын мәнін түсінеміз. Бұл әділетсіздікке деген наразылық, шындықты қорғауға деген ықылас, және де Алланың заңдарына деген шексіз құрмет еді. Оның ашуы — бұл қоғамдағы жамандықпен күресуге шақырған үн, әділетті қоғам құруға бағытталған қозғалыс еді.

## Жалған сөз — жанның дерті

Алла Тағала Құранда: «...жалған сөздерден сақтаныңдар», — деп бұйырады. Шынында да, шындықтың бағасын білетін мұсылман үшін жалған сөз айту — ең үлкен күнәлардың бірі. Өйткені, ол сөз — бұл тек тілдің ғана емес, жанның дерті. Ол адамның ішкі әлемін улайды, ақыл-ойын бұзады және ақырында, оны тозаққа апаратын жолға салады.

Жалған куәлік беру — бұл жалған сөздің ең қауіпті түрлерінің бірі. Өйткені, ол тек жеке адамның ғана емес, бүкіл қоғамның беделін төмендетеді. Оны берген адам өзгелердің өмірін бұзып, олардың құқығын басып талап, ақырында өзі де қиын жағдайға түсуі мүмкін.

Пайғамбарымыз Мұхаммед, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, жалған сөздің қаупі туралы көптеген хадистер бар, соның бірі: *«Сендерге ең ауыр күнәларды айтып берейін бе?»* — деп сұрап, одан кейін көпқұдайшылық пен ата-аналарға құрметсіздіктен кейін жалған сөз бен жалған куәлік беруді атап өткен. Бұл сөздерден Пайғамбарымыздың, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, жалған сөзге деген жеккөрінісінің қаншалықты үлкен екенін аңғаруға болады. Ол адамның жүрегін қараңғылататын, ақыл-ойын бұзатын улы шөп сияқты. Ол адамды қоршаған ортадан оқшаулап, оның өмірін мағынасыз етеді. Сондықтан, шынайы мұсылман өзінің сөзіне жауап беретінін ұмытпауы керек. Ол әрбір әңгіме мұқият ойластырып, тек шындықты айтуға тырысуы маңызды.

## Адамдар туралы жаман пікірлер

Ислам діні тек адамдардың сыртқы қылықтарына ғана емес, сонымен қатар олардың ішкі дүниесіне де үлкен мән береді. Шынайы мұсылманның ең маңызды қасиеттерінің бірі — өзгелер туралы жақсы ойлау. Бұл — Алланың разылығына жетудің, адамдар арасында татулық пен бірлік орнатудың кілті.

Құран Кәрімде Алла Тағала: **«Әй, иман еткендер! Күмәндерден аулақ болыңыздар. Шын мәнінде, кейбір күмәндар — күнә»**, — деп бұйырады. Яғни, біз басқа адамдар туралы орынсыз күмәнданудан аулақ болуымыз керек. Өйткені бұл жүректегі кір, ол адамдар арасындағы қарым-қатынасты улайды.

Пайғамбарымыз Мұхаммед, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, да өз үмметіне күмәнның зияны туралы ескерткен: *«Күмәнданбаңыздар, өйткені ол — ең өтірік сөздер!»* — деген. Шынында да, күмән — бұл шайтанның бізге сыйлаған улы жемісі. Ол біздің жүрегімізге зиян тигізіп, біздің арамыздан алауыздықтың отын жағады.

Адамдар туралы жақсы ойлау — бұл тек бір ғана адамгершілік қасиет емес, бұл — иманның талабы. Өйткені, Алла Тағала біздің бәрімізді жаратқан, біздің кемшіліктеріміз бен артықшылықтарымызды жақсы біледі. Біз өзгелердің ішкі дүниесіне еніп, олардың ойларын оқи алмаймыз. Сондықтан, біз тек олардың сыртқы қылықтарына қарап баға беруіміз керек.

## Сыр сақтау

Сырды сақтау — шынайы мұсылманның жүрегіндегі алтын қазына. Бұл қасиет — адамның ішкі күшінің, тұлғалық жетілуінің айқын дәлелі. Пайғамбарымыздың, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, үлгісінде өскен әрбір мұсылман осы қасиетті бойына сіңіріп, өмір бойы сақтауға тырысады.

Анас ибн Мәліктің балалық шағындағы оқиға — сыр сақтаудың маңыздылығын көрсететін ең жақсы мысал. Кішкентай баланың Алла Елшісінің, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, сенімін ақтау үшін қандай үлкен жауапкершілік сезгенін елестетіп көріңізші! Оның бұл қасиеті — шынайы иманның нәтижесі.

Имам Муслим Анас ибн Мәликтен, Алла оған разы болсын, риуаят еткен хадисте: «Бірде мен басқа балалармен ойын ойнап жүргенде, Алланың Елшісі, оған Алланың сәлемі мен игілігі болсын, келіп, бізге сәлем берді де, маған бір тапсырма берді. Осы себептен, үйге кешігіп келдім. Анам мені: „Неге кешіктің?“ деп сұрады. Мен: „Алланың Елшісі, оған Алланың сәлемі мен игілігі болсын, тапсырма берді“ дедім. Ол: „Не тапсырма?“ деп сұрады. Мен: „Бұл құпия“ деп жауап бердім. Сонда анам: „Алланың Елшісінің, оған Алланың сәлемі мен игілігі болсын, сырын ешкімге ашпа“ деді. Анас былай деді: „Алламен ант етейін, егер ол сырды біреуге ашқанымда, саған, уа Сабит, айтар едім!“» деп жеткізеді.

Анас ибн Мәліктің анасы ұлының Алланың Елшісінің, оған Алланың сәлемі мен игілігі болсын, сырын сақтауға деген ықыласын байқап, оған ешкімге ашпау керектігін ескертіп, осы тілегін нығайтады. Біз оның бұл сырды шынымен ешкімге, тіпті риуаят еткен Сабит Әл-Бунаниге де айтпағанын көреміз. Ал оның анасы ұлының сақтаған сырын білмек ниетпен артық сұрақтар қоймады. Бұл — шынайы исламдық тәрбиенің көрінісі әрі ер, әйел немесе бала болсын, әрбір адамның осы тәрбие арқылы жетуге болатын биік деңгейі.

Сырды ашу — адамның жүрегіндегі қараңғылық. Бұл — сенімді сындырып, қарым-қатынасты бұзатын қатерлі дерт. Әсіресе, отбасы құпияларын ашып айту — үйдің тыныштығын бұзып, бақытты отбасын ажыратып жіберетін қадам.

## Көркем мінез

Иманның нұры төккен жүректе кішіпейілдік пен қанағатшылдық гүлдейді. Мұндай жан өзгеге жүк болмайын деп тырысады, қиындыққа кезіккенде сабырмен күресіп, Аллаға тәуекел етеді. Ислам діні мұсылманды жалқаулық пен өкпелеуден тыяды. Өйткені, Алланың уәдесіне сәйкес, кішіпейіл және шүкіршіл жанға байлық пен бақыттың есігі ашылады.

Егер қиындыққа тап болса, сабырлықпен қаруланып, күш-жігерін екі еселеп, қайыр-садақа сұраушы деңгейіне түспеуге тырысады. Бұл жағдай Ислам дінінің көптеген нұсқаулары мұсылманның өзін мұндай жағдайға жеткізбеуін көздейтінімен түсіндіріледі.

Ислам діні — мейірім мен адамгершіліктің діні. Ол мұсылмандарды өзара көмектесуге, бір-біріне қол ұшын беруге шақырады. Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, айтқандай: *«Кімде-кім тақуалыққа ұмтылса, Алла оған ұстамдылық береді»*. Яғни, Алла жолында берілген әрбір садақа — жанның тазаруына, көңілдің жарылуына себеп. Байлардың зекет беруі — олардың қоғам алдындағы парызы ғана емес, сонымен қатар, рухани байлыққа жетудің жолы. Пайғамбарымыздың, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын: *«Беруші қол — алушы қолдан әрдайым үстем, мәртебелі»* деген сөзі, берушінің жүрегіндегі нұрдың жарқырауы екенін айғақтайды.

## **Тазалыққа ұқыптылық**

Тазалық — бұл өмірдің гармониясын сақтаудың кілті. Ол адамның табиғатпен үйлесімді өмір сүруге деген ұмтылысын көрсетеді. Ол тек сыртқы көрініс емес, сонымен қатар, ішкі рухани тазалыққа ұмтылу.

## **Мұсылманның сыртқы келбеті**

Шаш — адамның сұлулығын ашатын табиғат сыйы. Исламда ол күтімі — тек сыртқы келбетке ғана емес, сонымен қатар, ішкі әлемге де қатысты мәселе. Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, оны таза ұстауды, әдемілеп жинақтауды өсиет еткен. Оны бояу, хош иістендіру — бұл тек сыртқы көріністі жақсарту ғана емес, сонымен қатар, жанның сергіп, көңілдің жадырауына да себеп.

## Шашты қара түске бояу

Ислам діні, сыртқы келбет пен этикетке зор мән беріп, шаш пен сақалды қара түске бояуға қатаң тыйым салады. Бұл тыйым Пайғамбар Мұхаммедтің, оған Алланың сәлемі мен игілігі болсын, сенімді хадисіне негізделген. Бұл тыйым — мұсылмандар үшін жарқын маяк секілді, оларды тура жолға бағыттайды. Ол бізге, тіпті кішкентай нәрселерде де, Пайғамбарымыздың өнегесіне сай болып, оның барлық нұсқауларын бұлжытпай орындауымыз қажет екенін ескертеді.

Исламда шашты қара түске бояуға тыйым салудың бірнеше себептері бар:

— Табиғи сұлулық: Ислам табиғи сұлулықты бағалайды, және шаштың табиғи түсін сақтауды талап етеді. Оны қара түске бояу, әсіресе жастық шақты білдіретін ақ шашты жасыру мақсатында, табиғи көріністен алшақтатады.

— Көңіл-күйдің көрсеткіші: Исламда шаштың түсі адамның көңіл-күйін, жастық шақтың белгісін көрсетуі мүмкін. Ақ шаш, мысалы, өмірлік тәжірибені білдіреді. Қара түске бояу осы тәжірибені жасыруы мүмкін.

— Тыйым салынған хадис: Пайғамбар Мұхаммед, оған Алланың сәлемі мен игілігі болсын, қара түске бояуға тыйым салған хадистер бар. Мысалы, Меккенің жеңісі күні Абу Құхәфаның шашы мен сақалының ақ болғанын көргенде, Пайғамбарымыз: *«Оны (бояп) өзгертіңдер, бірақ қара түстен аулақ болыңыздар»* деп айтқан.

— Көркемдіктің асыра бағалануынан аулақ болу: Ислам шаш пен сыртқы көріністі күтуге ұмтылуды қолдайды, бірақ бұл көркемдіктің асыра бағалануына, яғни тек сыртқы келбетке көңіл бөлудің емес, ішкі рухани қасиеттердің де маңызды екендігін ұмытпау керек.

## **Көздерге күтім жасау**

Ислам ер азаматтарды өз көздерін асыл сурьмамен сәндеуге шақырады. Пайғамбар Мұхаммед, оған Алланың сәлемі мен игілігі болсын, онымен көзге пайдалы екенін және кірпіктердің өсуіне септігін тигізетіндігін атап өтті. Бұл асыл дәстүр көздерге тереңдік пен мәнерлілік берумен қатар, көздердің денсаулығын да нығайтады.

## Ауыз қуысын күту

Көркем әрі жинақы сырт келбет — адамды айналадағы жұрттың ықыласына тез бөлейді. Алайда, егер аузынан жағымсыз иіс шығатын болса немесе тістері лас болса, бұл ықылас шұғыл түрде жоғалуы мүмкін. Сондықтан Ислам мұсылмандарды ауыз тазалығына және оның хош иісіне ерекше көңіл бөлуді үйретеді.

Егер мұсылман шикі сарымсақ, пияз немесе аузында жағымсыз иіс қалдыратын басқа да тағамдарды жесе, бұл оның қоғамда, әсіресе мешітте, мектепте, университетте немесе кітапханада ұятқа қалуына әкелуі мүмкін. Пайғамбар Мұхаммед, оған Алланың сәлемі мен игілігі болсын, былай деген: *«Сарымсақ немесе пияз жеген адам бізден алыстасын!»* (Бухари). Басқа хадисте: *«Сарымсақ, пияз немесе пияз-сарымсақ жегендер біздің мешітімізге жақындамасын, өйткені бұл періштелерге Адамның ұрпақтарына тудырған ыңғайсыздық!»* (Муслим) делінген.

Имам Ийад (544 ж.х.) былай дейді: «Ғалымдар бұл тыйымды мешіттерден басқа, мереке намаздары өткізілетін орындарға, жерлеу рәсімдеріне, ғылыми жиындарға, зикр немесе мерекелер өткізілетін жерлерге де таратады, бірақ базарлар мен осыған ұқсас орындарға бұл тыйымды қолданбайды».

Пайғамбар Мұхаммед, оған Алланың сәлемі мен игілігі болсын, тістерінің сарылауын көріп: *«Неге мен сіздерден сары тістерді көремін? Тістеріңізді мисвакпен тазалаңыздар! Егер бұл менің үмметіме ауыртпалық болмайтын болса, мен оны намаз секілді міндетті етер едім»* (Табарани) деп айтқан.

Шариғатта ауыз қуысын күтудің белгілі жағдайлары бар. Аш-Шафи'и (204 ж.х.) былай деген: «Мен мисвакты ауыздың күйі өзгерген кез келген жағдайда қолдану керек деп есептеймін. [Ол] ұйқыдан ояңғанда, тамақтанғаннан кейін, ауыздың күйін өзгертетін нәрселерді жегенде, сондай-ақ, әр намаздан бұрын қолдану керек».

Бұдан бөлек, басқа Шариғат кітаптарында да мисвакпен ауызды тазалаудың көптеген жағдайлары аталған. Онымен ауызды тазалау ұсынылады, мысалы, дәрет алудан, үйге кірер алдында, мешітке кірер алдында, Құран оқудан бұрын, ұзақ аштық, шөл, ұзақ сөйлесуден, ұзақ үнсіздіктен немесе аурудан кейін жағымсыз иісті жою үшін.

Мисвак ретінде ең жақсысы аль-арак ағашының бұтағы болып табылады. Ибн Мас'уд, Пайғамбар Мұхаммед, оған Алланың сәлемі мен игілігі болсын, үшін аталған ағашының бұталарын жинаған, олар хош иісті, шашыратқы тәрізді және ауызда қалған тағам қалдықтарын жақсы тазартады.

## Хош иіс

Табиғи хош иістер, гүлдер мен шөптерден алынған, мұсылмандар өмірінде әрдайым ерекше орын алған. Пайғамбар Мұхаммед, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, жағымды иістерді жақсы көріп, оларды осы әлемдегі сұлулықтың бір көрінісі деп санаған. Табиғи хош иістерді қолдану адамға табиғатпен үйлесімділікті сезінуге, ішкі тыныштыққа және рухани биіктікке жетуге көмектескен.

Ғасырлар бойы сақталған хош иістер. Ежелгі дәуірдің тереңінде, адамзат әлі табиғаттың сырын жаңа ғана ашып жатқанда, адамдар әсемдік пен сұлулықты бағалай білуді үйренді. Сол табиғаттың ерекше сыйларының бірі — гүлдер мен шөптердің хош иістері болды. Исламда, дәстүр мен сұлулыққа ерекше мән беретін дінде, парфюмерия әрдайым ерекше орын алған.

Пайғамбар Мұхаммед, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, жағымды иістерді жоғары бағалаған. Пайғамбар хадистері оның хош иістерді жақсы көргенін және оны өз ізбасарларына ұсынғанын баяндайды. Миск пен аттар — бұл атаулар әлі күнге дейін асылдық, тазалық және нәзіктікпен байланыстырылады.

Пайғамбар Мұхаммед, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, «миск» пен «әтір» секілді хош иісті майларды ерекше ұнататын. Бухаридің хадисінде Пайғамбарымыздың: *«Сендерге біреу хош иіс сыйласа, бас тартпаңдар. Ол жеңіл, әрі жағымды»* деген сөздері жеткен. Сол кезден бастап, мұсылмандар арасында оны сыйға тарту ізгі дәстүрге айналды. Әсіресе, мерекелер мен қасиетті жұма күндерінде әтір себініп, таза, жұпар иіспен жүру — игілікті амал саналады.

Кейбір деректерге сүйенсек, Алла Елшісі, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, әтірлерге азық-түліктен де көп қаржы жұмсаған екен. Тіпті, оның үш сүйікті нәрсесінің бірі — хош иіс еді, дейді хадистер.

Алайда, Пайғамбардың денесі өзінен табиғатынан тәтті жұпар шашатын еді. Халық оның соңынан еріп, тер тамшыларын жинап алатын, өйткені ол иісі гүлдердің нәзік хошына ұқсайтын.

Ертеден-ақ дәрілік өсімдіктердің емдік қасиеттерін алғаш танып білген адам — Пайғамбар Сүлеймен, оған Алланың сәлемі болсын, деп айтылады. Бір күні ол мешітте дұға қылып отырғанда, бір гүл оның алдына келіп: «Ассалюму алейкум, Сүлеймен!» деп амандасыпты. Пайғамбар оған сәлемін қайтарып, гүлдің не себепті келгенін сұрағанда, ол өзінің бір ауруға шипа екендігін айтқан.

Келесі күні басқа бір гүл келіп, тағы бір аурудың емі екенін хабарлаған. Осылайша Сүлейменге, оған Алланың сәлемі болсын, барлық дәрілік өсімдіктер келіп, өздерінің емдік қасиеттерін айтып берген екен.

Сүлеймен Пайғамбар, оған Алланың сәлемі болсын, өсімдіктердің сырын алғаш танып білгенмен, басқа да көптеген пайғамбарлар өсімдіктер мен шөптердің, олардың майларының емдік қасиеттерін пайдаланып, шипа жасағаны да айтылады.

Хош иіс жасау — жеңіл көрінгенмен, ерекше нәзіктік пен шеберлікті талап ететін іс. Гүлдерді бірнеше күн бойы төмен температурада суда қайнатып, олардың буын басқа ыдыста салқындатады. Сол булардың бетінде түзілген майлы затты жинап, одан хош иісті майлар жасалады.

Әтірді қолданудың да өз әдебі бар. Әдетте әтірдің аз мөлшерін оң қолдың сыртына жағып, содан кейін сақалға, иекке, кеудеге сүртіп, білекке жағады

## **Теріңіз — сіздің айнаңыз**

Күн сайын теріміз қоршаған ортаның әртүрлі әсерлеріне ұшырайды. Миллиондаған тер бездеріміз үздіксіз жұмыс істеп, су, тұз, қышқылдар сияқты заттарды сыртқа шығарады. Сол сияқты, ауадан шаң-тозаң, зиянды заттар терімізге жабысады. Тіпті, күнделікті қолданатын косметикалық құралдар да терінің табиғи тепе-теңдігін бұзуы мүмкін.

## Қолға күтім

Күннің соңында, ұйқыға дайындалып жатқанда, өзіңізге ерекше қамқорлық танытып, қолдарыңызға нәзік күтім жасаудың сәті келеді. Бұл рәсім тек теріңіз бен тырнақтарыңызға ғана емес, жаныңызға да ләззат сыйлайды. Төменде кешкі күтімнің әр қадамына тереңірек үңілейік:

— Кутикуланы жұмсартатын лосьон: Алғашқы қадам ретінде тырнақ айналасындағы нәзік теріні жұмсартатын лосьон жағыңыз. Бұл күтім қолдарыңыздың табиғи сұлулығын айшықтап, терінің серпімділігін арттырады;

— Цитрустық сүт лосьоны: Цитрустық сүттен жасалған лосьон теріні балғындықпен баурайды. Оның нәзік хош иісі мен жеңіл текстурасы қолдарыңызға керемет сергектік сыйлап, теріні ылғалдандырады;

— Скраб: Қол терісін жұмсақ скрабпен өңдеп, өлі жасушалардан арылыңыз. Скраб теріңізді жібектей жұмсақ етіп, балғындығын қайтарады. Теріңіздің тегістігі мен нәзіктігі бірінен байқалады;

— Кутикуланы кетіру: Арнайы құралдар арқылы кутикуланы абайлап алып тастаңыз. Бұл тырнақтарыңызға ерекше ұқыптылық беріп, олардың сұлулығын айқындай түседі. Бұл қадамды орындау кезінде, тырнақ айналасындағы нәзік теріге аса мұқият болыңыз;

— Тырнақтарға пішін беру: Тырнақтарыңызға қалаған пішін беру үшін үгіткішті қолданыңыз. Одан кейін тырнақтарыңызды шлифовка мен полировка жасап, жылтыр әрі тегіс етіңіз. Бұл сіздің қолдарыңызды мінсіз әрі сәнді етеді;

— Маска: Қолға арналған қоректік масканы жағып, теріні терең ылғалдандырыңыз. Маска теріңізді нәрлендіріп, жұмсарады, ал сіздің қолдарыңыз нәзік әрі күтімді болмақ;

— Сумен жуу: Барлық өнімдерді жылы сумен абайлап жуып тастаңыз да, қолыңызды жұмсақ сүлгімен құрғатыңыз;

— Қоректік крем мен лосьон: Соңғы қадам ретінде, қолдарыңызға бай құрамды крем немесе ылғалдандыратын лосьон жағыңыз. Крем теріге терең еніп, оны нәрлендіреді, ал лосьон нәзік қабат қалдырып, қолыңызға жұмсақтық пен жайлылық сыйлайды.

Осы әсем рәсім қолдарыңызды күтіп қана қоймай, сізге жағымды көңіл күй мен жан тыныштығын сыйлайды. Тазалық пен нәрлендіруді үйлестіре отырып, сіздің қолдарыңыз бен тырнақтарыңыз әсемдік пен нәзіктіктің айқын көрінісіне айналады.

## Педикюр

Педикюр — аяқ күтімінің асыл өнері, денсаулық пен сұлулықтың тамаша үйлесімі. Бұл рәсім аяқтардың ғана емес, бүкіл дененің жайлылығы мен сұлулығын арттыруға мүмкіндік береді. Ол тек тырнақтарды сәндеумен шектелмей, теріні қорғап, аяқтардың салауатты әрі жұмсақ болуын қамтамасыз етеді. Оларға осындай қамқорлық жасау үшін төмендегі қадамдарды орындаңыз:

— Аяқтарды жылы суға батыру: Педикюрдің алғашқы кезеңі — аяқтарыңызды жылы суға салып, оларды жұмсарту. Суық немесе жылы суға эфир майлары мен тұзды қосып, аяқ терісін нәрлендіріңіз. Бұл процедура аяқтарыңызды демалдырып, терінің икемділігін арттырады;

— Скраб немесе пиллинг: Жұмсақ скрабтың көмегімен өлі жасушалардан арылып, аяқ терісінің тазалығын сақтаңыз. Бұл процесс табандарды жұмсартып, терінің балғындығын қайтаруға мүмкіндік береді;

— Кутикуланы өңдеу: Аяқ тырнақтарының айналасындағы кутикуланы арнайы құралдармен абайлап алып тастаңыз. Бұл қадам тырнақтың сұлулығын ашып, оларға сау әрі күтімді көрініс береді;

— Тырнақтарға пішін беру: Тырнақтарыңызды үгіткішпен ұқыпты пішіндеңіз. Жақсы пішім тырнақтарыңыздың әдемілігі мен сымбаттылығын айқын көрсетеді, оларды толықтай толықтырып тұрады;

— Тырнақтарды полировка жасау: Тырнақ бетінің тегіс әрі жылтыр болуына мүмкіндік беріңіз. Полировка тырнақтарды сұлулықтың символына айналдырып, олардың табиғи жарқылын арттырады;

— Қоректік маска: Аяқ терісіне қоректік маска жағыңыз. Маска теріңізді нәрлендіріп, оған жұмсақтық пен сергектік сыйлайды;

— Крем немесе лосьон: Соңғы саты — аяқ терісін ылғалдандыратын крем немесе лосьон жағып, оған жан мен тәнді тыныштандыратын күтім жасау. Бұл терінің құрғауын болдырмай, оны ұзақ уақыт бойы жұмсақ әрі нәзік етеді;

— Педикюр рәсімі — бұл тек күтім емес, сонымен қатар, өзіңізді сүйіспеншілікпен сыйлау сәті. Аяқтарыңызға жұмсалған әрбір минут, сіздің денсаулығыңыз бен сұлулығыңызға берілген ықылас болып табылады. Сіздің аяқтарыңыз — сіздің өміріңіздегі сұлулықтың жаршысы.

## Исламдағы киім

Пайғамбарымыз Мұхаммед, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, айтты: *«„Кімде-кімнің жүрегінде кішкентай тәкаппарлық болса, ол жәннатқа кірмейді“* деген хадисінде терең мағына жатыр. Бір адам: „Ал егер адам өз киімі мен аяқ киімінің әдемі болғанын қаласа, не істеуі керек?“ — деп сұрағанда, Пайғамбарымыз: *„Алла сұлулықты сүйеді. Тәкаппарлық — шындықтан бас тарту мен менмендік“* — деп жауап берді (Муслим).

Ибн әл-Каййим, Алла оған рақым етсін, осы хадисті тереңінен талдай отырып, «Алла сұлулықты сүйеді» деген сөздердің, Оның сүйіспеншілігінен туындайтын әдемі киімді де қамтитынын айтады. Алайда, бұл тек киіммен шектелмейді; сұлулықтың барлық қырлары да қамтылады. Тирмизи жеткізген хадисінде: «Алла иман иесінің бетінен Өзінің рақымын көргенде қуанады» деген сөздер бұл пікірді растайды.

Абу әл-Ахвас әл-Джашами былай деп әңгімелейді: «Бір күні Пайғамбарымыз, оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын, мені ескі, жыртылған киіммен көрген сәтінде, менің қаржылық жағдайымды білу үшін сұрау салды. Мен өзімді кішіпейілдікпен: „Мен бай адаммын“, — деп жауап бердім. Оның көздері мені терең зерттегендей, мені сұрағы арқылы Алланың берекесін сезіндім. *„Сен қандай байлыққа ие болдың?“*

## **Конец ознакомительного фрагмента.**

Текст предоставлен ООО «Литрес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на Литрес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.